සංයුත්තනිකායෙ

සගාථවග්ගපාළි

10. යක්ඛසංයුත්තං

1. ඉන්දකවග්ගො

(12)

ආළවකසුත්තං

සංයුත්තනිකායෙ

සගාථවග්ගපාළි

10. යක්ඛසංයුත්තං

1. ඉන්දකවග්ගො

12. ආළවකසුත්තං

246. එවං මෙ සුතං – එකං සමයං භගවා ආළවියං විහරති ආළවකස්සයක්ඛස්ස භවනෙ. අථ ඛො ආළවකො යක්ඛො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමි; උපසඞ්කමිත්වා භගවන්තං එතදවොච – ‘‘නික්ඛම, සමණා’’ති. ‘‘සාධාවුසො’’ති භගවා නික්ඛමි. ‘‘පවිස, සමණා’’ති. ‘‘සාධාවුසො’’ති භගවා පාවිසි. දුතියම්පි ඛො ආළවකො යක්ඛො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘නික්ඛම, සමණා’’ති. ‘‘සාධාවුසො’’ති භගවා නික්ඛමි. ‘‘පවිස, සමණා’’ති. ‘‘සාධාවුසො’’ති භගවා පාවිසි. තතියම්පිඛො ආළවකො යක්ඛොභගවන්තං එතදවොච– ‘‘නික්ඛම, සමණා’’ති. ‘‘සාධාවුසො’’ති භගවානික්ඛමි. ‘‘පවිස, සමණා’’ති. ‘‘සාධාවුසො’’ති භගවා පාවිසි. චතුත්ථම්පි ඛො ආළවකොයක්ඛො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘නික්ඛම, සමණා’’ති. ‘‘න ඛ්වාහං, ආවුසො, නික්ඛමිස්සාමි. යං තෙ කරණීයං තං කරොහී’’ති. ‘‘පඤ්හං තං, සමණ, පුච්ඡිස්සාමි.සචෙ මෙ න බ්‍යාකරිස්සසි, චිත්තං වා තෙ ඛිපිස්සාමි, හදයං වා තෙ ඵාලෙස්සාමි, පාදෙසු වා ගහෙත්වා පාරගඞ්ගාය ඛිපිස්සාමී’’ති. ‘‘න ඛ්වාහං තං, ආවුසො, පස්සාමිසදෙවකෙ ලොකෙ සමාරකෙසබ්‍රහ්මකෙ සස්සමණබ්‍රාහ්මණියා පජායසදෙවමනුස්සාය, යො මෙ චිත්තං වා ඛිපෙය්‍ය හදයං වා ඵාලෙය්‍ය, පාදෙසු වා ගහෙත්වාපාරගඞ්ගාය ඛිපෙය්‍ය. අපි ච ත්වං, ආවුසො, පුච්ඡ යදා කඞ්ඛසී’’ති. අථ ඛො ආළවකො යක්ඛො භගවන්තං ගාථාය අජ්ඣභාසි.

‘‘කිංසූධ විත්තං පුරිසස්ස සෙට්ඨං, කිංසු සුචිණ්ණංසුඛමාවහාති;
කිංසු හවෙ සාදුතරං රසානං, කථංජීවිං ජීවිතමාහුසෙට්ඨ’’න්ති.

‘‘සද්ධීධ විත්තං පුරිස්ස සෙට්ඨං, ධම්මො සුචිණ්ණොසුඛමාවහාති;

සච්චං හවෙ සාදුතරං රසානං, පඤ්ඤාජීවිං ජීවිතමාහුසෙට්ඨ''න්ති.

''කථංසු තරති ඔඝං, කථංසු තරති අණ්ණවං;
කථංසු දුක්ඛං අච්චෙති, කථංසු පරිසුජ්ඣතී''ති.

''සද්ධායතරති ඔඝං, අප්පමාදෙන අණ්ණවං;
විරියෙන දුක්ඛං අච්චෙති, පඤ්ඤාය පරිසුජ්ඣතී''ති.

''කථංසු ලභතෙ පඤ්ඤං, කථංසු වින්දතෙ ධනං;
කථංසු කිත්තිං පප්පොති, කථං මිත්තානි ගන්ථති;
අස්මා ලොකා පරං ලොකං, කථං පෙච්ච න සොචතී''ති.

''සද්දහානො අරහතං, ධම්මං නිබ්බානපත්තියා;
සුස්සූසං ලභතෙ පඤ්ඤං, අප්පමත්තො විචක්ඛණො.

''පතිරූපකාරීධුරවා, උට්ඨාතා වින්දතෙධනං;
සච්චෙනකිත්තිං පප්පොති, දදං මිත්තානිගන්ථති;
අස්මා ලොකා පරං ලොකං, එවං පෙච්ච න සොචති.

''යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මා, සද්ධස්ස ඝරමෙසිනො;
සච්චං දම්මො ධිති චාගො, ස වෙ පෙච්ච න සොචති.

''ඉඞ්ඝ අඤ්ඤෙපි පුච්ඡස්සු, පුථූ සමණබ්‍රාහ්මණෙ;
යදි සච්චා දම්මා චාගා, ඛන්ත්‍යා භියොධ විජ්ජතී''ති.

''කථං නු දානි පුච්ඡෙය්‍යං, පුථූ සමණබ්‍රාහ්මණෙ;
සොහංඅජ්ජපජානාමි, යො අත්ථො සම්පරායිකො.

''අත්ථාය වත මෙ බුද්ධො, වාසායාළවිමාගමා;
සොහංඅජ්ජ පජානාමි, යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං.

''සො අහං විචරිස්සාමි, ගාමා ගාමං පුරා පුරං;
නමස්සමානො සම්බුද්ධං, ධම්මස්ස ච සුධම්මත''න්ති.

ආළවකසුත්තවණ්ණනා(අට්ඨකථා)

246. ද්වාදසමෙ**ආළවිය**න්ති ආළවීති තං රට්ඨම්පි නගරම්පි. තඤ්ච භවනං නගරස්සඅවිදූරෙ ගාවුතමත්තෙ ඨිතං. භගවා තත්ථ විහරන්තො තං නගරං උපනිස්සායආළවියං විහරතීතිවුත්තො.**ආළවකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ**ති එත්ථ පන අයමනුපුබ්බිකථා – ආළවකො කිරරාජා විවිධනාටකූපභොගං ඡඩ්ඩෙත්වා චොරපටිබාහනත්ථං පටිරාජනිසෙධනත්ථංබ්‍යායාමකරණත්ථඤ්ච සත්තමෙ සත්තමෙ දිවසෙ මිගවං ගච්ඡන්තො එකදිවසං බලකායෙනසද්ධිං කතිකං අකාසි – ‘‘යස්ස පස්සෙන මිගො පලායති, තස්සෙව සො භාරො’’ති. අථතස්සෙව පස්සෙන මිගො පලායි, ජවසම්පන්නො රාජා ධනුං ගහෙත්වා පත්තිකොව තියොජනං තංමිගං අනුබන්ධි. එණිමිගා ච තියොජනවෙගා එව හොන්ති. අථ පරික්ඛීණජවං තං උදකං වියපවිසිත්වා ඨිතං වධිත්වා ද්විධා ඡෙත්වා අනත්ථිකොපි මංසෙන ‘‘නාසක්ඛි මිගංගහෙතු’’න්ති අපවාදමොචනත්ථං කාජෙනාදාය ආගච්ඡන්තො නගරස්සාවිදූරෙ බහලපත්තපලාසංමහානිග්‍රොධං දිස්වා පරිස්සමවිනොදනත්ථං තස්ස මූලමුපගතො. තස්මිඤ්ච නිග්‍රොධෙආළවකො යක්ඛො මහාරාජසන්තිකා භවනං ලභිත්වා මජ්ඣන්හිකසමයෙ තස්ස රුක්ඛස්ස ඡායායඵුට්ඨොකාසං පවිට්ඨෙ පාණිනො ඛාදන්තො පටිවසති. සො තං දිස්වා ඛාදිතුං උපගතො. රාජාතෙන සද්ධිං කතිකං අකාසි – ‘‘මුඤ්ච මං, අහං තෙ දිවසෙ දිවසෙ මනුස්සඤ්චථාලිපාකඤ්ච පෙසෙස්සාමී’’ති. යක්ඛො – ‘‘ත්වං රාජූපභොගෙන පමත්තො න සරිස්සසි, අහං පන භවනං අනුපගතඤ්ච අනනුඤ්ඤාතඤ්ච ඛාදිතුං න ලභාමි, ස්වාහං භවන්තම්පිජීයෙය්‍ය’’න්ති න මුඤ්චි. රාජා ‘‘යං දිවසං න පෙසෙමි, තං දිවසං මං ගහෙත්වාඛාදා’’ති අත්තානං අනුජානිත්වා තෙන මුත්තො නගරාභිමුඛො අගමාසි.

බලකායො මග්ගෙ ඛන්ධාවාරං බන්ධිත්වා ඨිතො රාජානං දිස්වා, ‘‘කිං, මහාරාජ, අයසමත්තභයා එවං කිලන්තොසී’’ති? වදන්තො පච්චුග්ගන්ත්වාපටිග්ගහෙසි. රාජා තං පවත්තිං අනාරොචෙත්වා නගරං ගන්ත්වා කතපාතරාසො නගරගුත්තිකංආමන්තෙත්වා එතමත්ථං ආරොචෙසි. නගරගුත්තිකො – ‘‘කිං, දෙව, කාලපරිච්ඡෙදො කතො’’ති ආහ?

න කතො භණෙති. දුට්ඨු කතං, දෙව, අමනුස්සා හිපරිච්ඡින්නමත්තමෙව ලභන්ති, අපරිච්ඡින්නෙ පන ජනපදස්සාබාධො භවිස්සති, හොතුදෙව, කිඤ්චාපි එවමකාසි, අප්පොස්සුක්කො ත්වං රජ්ජසුඛමනුභොහි, අහමෙත්ථකාතබ්බං කරිස්සාමීති. සො කාලස්සෙව වුට්ඨාය බන්ධනාගාරද්වාරෙ ඨත්වා යෙ යෙවජ්ඣා හොන්ති, තෙ තෙ සන්ධාය ''යො ජීවිතත්ථිකො, සො නික්ඛමතූ''තිභණති. යො පඨමං නික්ඛමති, තං ගෙහංනෙත්වාන්හාපෙත්වා භොජෙත්වා ච ''ඉමං ථාලිපාකං යක්ඛස්ස දෙහී''ති පෙසෙති. තං රුක්ඛමූලංපවිට්ඨමත්තංයෙව යක්ඛො භෙරවං අත්තභාවං නිම්මිනිත්වා මූලකන්දං විය ඛාදි.යක්ඛානුභාවෙන කිර මනුස්සානං කෙසාදීනි උපාදාය සකලසරීරං නවනීතපිණ්ඩං විය හොති, යක්ඛස්ස භත්තං ගාහාපෙතුං ගතපුරිසා තං දිස්වා භීතා යථාමිත්තං ආරොචෙසුං. තතොපභූති ''රාජා චොරෙ ගහෙත්වා යක්ඛස්ස දෙතී''ති මනුස්සා චොරකම්මතො පටිවිරතා. තතොඅපරෙන සමයෙන නවචොරානං අභාවෙන පුරාණචොරානඤ්ච පරික්ඛයෙන බන්ධනාගාරානි සුඤ්ඤානිඅහෙසුං.

අථ නගරගුත්තිකො රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා අත්තනො ධනං නගරරච්ඡාසුඡඩ්ඩාපෙසි ''අප්පෙව නාම කොචි ලොභෙන ගණ්හෙය්‍යා''ති. තං පාදෙනපි කොචි නච්ඡුපි.සො චොරෙ අලභන්තො අමච්චානං ආරොචෙසි. අමච්චා ''කුලපටිපාටියා එකමෙකං ජිණ්ණකංපෙසෙම, සො පකතියාපි මච්චුපථෙ වත්තතී''ති ආහංසු. රාජා ''අම්හාකං පිතරං අම්හාකංපිතාමහං පෙසෙතීති මනුස්සා ඛොභං කරිස්සන්ති, මා වො එතං රුච්චී''ති වාරෙසි. ''තෙනහි, දෙව, දාරකං පෙසෙම උත්තානසෙය්‍යකං, තථාවිධස්ස හි 'මාතා මෙ'ති 'පිතා මෙ'තිසිනෙහො නත්ථී''ති ආහංසු. රාජා අනුජානි. තෙ තථා අකංසු. නගරෙ දාරකමාතරො ච දාරකෙගහෙත්වා ගබ්භිනියො ච පලායිත්වා පරජනපදෙ දාරකෙ සංවඩ්ඪෙත්වා ආනෙන්ති. එවංද්වාදස වස්සානි ගතානි.

තතො එකදිවසං සකලනගරං විචිනිත්වාඑකම්පිදාරකං අලභිත්වා අමච්චා රඤ්ඤො ආරොචෙසුං – ''නත්ථි, දෙව, නගරෙ දාරකො ඨපෙත්වාඅන්තෙපුරෙ තව පුත්තං ආළවකකුමාර''න්ති. රාජා ''යථා මම පුත්තො පියො, එවංසබ්බලොකස්ස, අත්තනා පන පියතරං නත්ථි, ගච්ඡථ තම්පි දත්වා මම ජීවිතංරක්ඛථා''ති. තෙන ච සමයෙන ආළවකස්ස මාතා පුත්තං න්හාපෙත්වා මණ්ඩෙත්වාදුකූලචුම්බටකෙ කත්වා අඞ්කෙ සයාපෙත්වා නිසින්නා හොති. රාජපුරිසා රඤ්ඤො ආණායතත්ථ ගන්ත්වා විප්පලපන්තියා තස්සා සොළසන්නඤ්ච දෙවිසහස්සානං සද්ධිං ධාතියාතං ආදාය

පක්කමිංසු, ‘‘ස්වෙ යක්ඛභක්ඛො භවිස්සතී’’ති. තංදිවසඤ්ච භගවාපච්චූසසමයං පච්චුට්ඨායජෙතවනවිහාරෙ ගන්ධකුටියංමහාකරුණාසමාපත්තිං සමාපජ්ජිත්වා බුද්ධචක්ඛුනා ලොකං ඔලොකෙන්තො අද්දස ආළවකස්සකුමාරස්ස අනාගාමිඵලුප්පත්තියා උපනිස්සයං යක්ඛස්ස ච සොතාපත්තිඵලුප්පත්තියා, දෙසනාපරියොසානෙ ච චතුරාසීතිපාණසහස්සානං ධම්මචක්ඛුපටිලාභස්සාති. සො විභාතායරත්තියා පුරිමභත්තකිච්චං කත්වා සුනිට්ඨිතපච්ඡාභත්තකිච්චොකාළපක්ඛුපොසථදිවසෙ වත්තමානෙ ඔග්ගතෙ සූරියෙ එකො අදුතියො පත්තචීවරමාදායපාදමග්ගෙනෙව සාවත්ථිතො තිංස යොජනානිගන්ත්වා තස්සයක්ඛස්ස භවනං පාවිසි. තෙන වුත්තං ‘‘ආළවකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ’’ති.

කිං පන භගවා යස්මිං නිග්‍රොධෙ ආළවකස්ස භවනං, තස්ස මූලෙවිහාසි, උදාහු භවනෙයෙවාති? භවනෙයෙව. යථෙව හි යක්ඛා අත්තනො භවනං පස්සන්ති, තථාභගවාපි. සො තත්ථ ගන්ත්වා භවනද්වාරෙ අට්ඨාසි. තදා ආළවකො හිමවන්තෙ යක්ඛසමාගමංගතො හොති. තතො ආළවකස්ස ද්වාරපාලො ගද්‍රභො නාම යක්ඛො භගවන්තං උපසඞ්කමිත්වාවන්දිත්වා, ‘‘කිං, භන්තෙ, භගවා විකාලෙ ආගතො’’ති ආහ. ආම, ගද්‍රභ, ආගතොම්හි, සචෙතෙ අගරු, විහරෙය්‍යාමෙකරත්තං ආළවකස්ස භවනෙති. න මෙ, භන්තෙ, ගරු, අපිච ඛො සො යක්ඛො කක්ඛළො ඵරුසො, මාතාපිතූනම්පි අභිවාදනාදීනි න කරොති, මාරුච්චි භගවතො ඉධ වාසොති. ජානාමි, ගද්‍රභ, තස්ස සභාවං, න කොචි මමන්තරායොභවිස්සති. සචෙ තෙ අගරු, විහරෙය්‍යාමෙකරත්තන්ති.

දුතියම්පි ගද්‍රභො යක්ඛො භගවන්තං එතදවොච – ‘‘අග්ගිතත්තකපාලසදිසො, භන්තෙ, ආළවකො, මාතාපිතරොති වා සමණබ්‍රාහ්මණාති වාධම්මොති වා න ජානාති, ඉධාගතානං පන චිත්තක්ඛෙපම්පි කරොති, හදයම්පි ඵාලෙති, පාදෙපි ගහෙත්වා පරසමුද්දං වා පරචක්කවාළං වා ඛිපතී’’ති. දුතියම්පි භගවා ආහ – ‘‘ජානාමි, ගද්‍රභ, සචෙපි තෙ අගරු, විහරෙය්‍යාමෙකරත්ත’’න්ති. න මෙ, භන්තෙ, ගරු, අපිච ඛො සො යක්ඛො අත්තනො අනාරොචෙත්වා අනුජානන්තං මං ජීවිතාපි වොරොපෙය්‍ය, ආරොචෙමි, භන්තෙ, තස්සාති. යථාසුඛං, ගද්‍රභ, ආරොචෙහීති. ‘‘තෙනහි, භන්තෙ, ත්වමෙව ජානාහී’’ති භගවන්තං අභිවාදෙත්වා හිමවන්තාභිමුඛො පක්කාමි.භවනද්වාරම්පි සයමෙව භගවතො විවරමදාසි. භගවා අන්තොභවනං පවිසිත්වා යත්ථඅභිලක්ඛිතෙසු මඞ්ගලදිවසාදීසු නිසීදිත්වා ආළවකො සිරිං අනුභොති, තස්මිංයෙවදිබ්බරතනමයෙ

පල්ලඞ්කෙ නිසීදිත්වා සුවණ්ණාභං මුඤ්චි. තං දිස්වා යක්ඛස්සඉත්ථියො ආගන්ත්වා භගවන්තං වන්දිත්වා සම්පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසු. භගවා ''පුබ්බෙ තුම්හෙ දානං දත්වා සීලං සමාදියිත්වා පූජනෙය්‍යං පූජෙත්වා ඉමංසම්පත්තිං පත්තා, ඉදානිපි තථෙව කරොථ, මා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඉස්සාමච්ඡරියාභිභූතාවිහරථා''තිආදිනා නයෙන තාසං පකිණ්ණකධම්මකථං කථෙසි. තා භගවතො මධුරනිග්ඝොසං සුත්වාසාධුකාරසහස්සානි දත්වා භගවන්තං සම්පරිවාරෙත්වා නිසීදිංසුයෙව. ගද්‍රභොපිහිමවන්තං ගන්ත්වා ආළවකස්සාරොචෙසි – ''යග්ඝෙ, මාරිස, ජානෙය්‍යාසි විමානෙ තෙ භගවා නිසින්නො''ති. සො ගද්‍රභස්ස සඤ්ඤං අකාසි ''තුණ්හීහොහි, ගන්ත්වා කත්තබ්බං කරිස්සාමී''ති. පුරිසමානෙන කිර ලජ්ජිතො අහොසි, තස්මා ''මා කොචි පරිසමජ්ඣෙ සුණෙය්‍යා''ති එවමකාසි.

තදා සාතාගිරහෙමවතා භගවන්තං ජෙතවනෙයෙව වන්දිත්වා ''යක්ඛසමාගමංගමිස්සාමා''ති සපරිවාරා නානායානෙහිආකාසෙන ගච්ඡන්ති. ආකාසෙච යක්ඛානං සබ්බත්ථ මග්ගො නත්ථි, ආකාසට්ඨානි විමානානි පරිහරිත්වාමග්ගට්ඨානෙනෙව මග්ගො හොති. ආළවකස්ස පන විමානං භූමට්ඨං සුගුත්තංපාකාරපරික්ඛිත්තං සුසංවිහිතද්වාරඅට්ටාලකගොපුරං උපරි කංසජාලසඤ්ඡන්නංමඤ්ජූසසදිසං තියොජනං උබ්බෙධෙන, තස්ස උපරි මග්ගො හොති. තෙ තං පදෙසමාගම්මගන්තුං නාසක්ඛිංසු. බුද්ධානං හි නිසින්නොකාසස්ස උපරිභාගෙන යාව භවග්ගා කොචිගන්තුං න සක්කොති. තෙ ''කිමිද''න්ති? ආවජ්ජෙත්වා භගවන්තං දිස්වා ආකාසෙඛිත්තලෙඩ්ඩු විය ඔරුය්හ වන්දිත්වා ධම්මං සුත්වා පදක්ඛිණං කත්වා, ''යක්ඛසමාගමං ගච්ඡාම භගවා''ති තීණි වත්ථූනි පසංසන්තා යක්ඛසමාගමං අගමංසු. ආළවකොතෙ දිස්වා, ''ඉධ නිසීදථා''ති පටික්කම්ම ඔකාසමදාසි. තෙ ආළවකස්ස නිවෙදෙසුං – ''ලාභා තෙ, ආළවක, යස්ස තෙ භවනෙ භගවා විහරති, ගච්ඡාවුසො, භගවන්තංපයිරුපාසස්සූ''ති. එවං භගවා භවනෙයෙව විහාසි, න යස්මිං නිග්‍රොධෙආළවකස්ස භවනං, තස්ස මූලෙති. තෙන වුත්තං – ''එකං සමයං භගවාආළවියං විහරති ආළවකස්ස යක්ඛස්ස භවනෙ''ති.

අථ ඛො ආළවකො…පෙ…. එතදවොච – ''නික්ඛම, සමණා''ති කස්මා පනායං එතදවොච? රොසෙතුකාමතාය. තත්‍රෙවං ආදිතො පභූතිසම්බන්ධො වෙදිතබ්බො – අයං හි යස්මා අස්සද්ධස්ස සද්ධාකථා දුක්කථා හොතිදුස්සීලාදීනං සීලාදිකථා විය, තස්මා

තෙසං යක්ඛානං සන්තිකා භගවතො පසංසංසුත්වායෙව අග්ගිම්හි පක්ඛිත්තලොණසක්ඛරා විය අබ්භන්තරෙ කොපෙන තටතටායමානහදයොහුත්වා ''කො සො භගවා නාම, යො මම භවනං පවිට්ඨො''ති ආහ. තෙ අහංසු – ''න ත්වං, ආවුසො, ජානාසි භගවන්තං අම්හාකං සත්ථාරං, යො තුසිතභවනෙ ඨිතො පඤ්චමහාවිලොකිතංවිලොකෙත්වා''තිආදිනා නයෙන යාව ධම්මචක්කපවත්තනා කථෙන්තා පටිසන්ධිආදීසුද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි වත්වා, ''ඉමානිපි ත්වං, ආවුසො, අච්ඡරියානිනාද්දසා''ති? චොදෙසුං. සො දිස්වාපි කොධවසෙන ''නාද්දස''න්ති ආහ. ආවුසො ආළවක, පස්සෙයාාසි වා ත්වං, න වා, කො තයා අත්ථො පස්සතා වා අපස්සතාවා? කිං ත්වං කරිස්සසිඅම්හාකං සත්ථුනො, යො ත්වං තං උපනිධාය චලක්කකුධ-මහාඋසභසමීපෙ තදහුජාතවච්ඡකො විය, තිධාපභින්නමත්තවාරණසමීපෙ භිඞ්කපොතකො විය, භාසුරවිලම්බිතකෙසරසොභිතක්ඛන්ධස්සමිගරඤ්ඤො සමීපෙ ජරසිඞ්ගාලො විය, දියඩ්ඪයොජනසතපවඩ්ඪකායසුපණ්ණරාජසමීපෙඡින්නපක්ඛකාකපොතකො විය ඛායසි, ගච්ඡ යං තෙ කරණීයං, තං කරොහීති. එවං වුත්තෙදුට්ඨො ආළවකො උට්ඨහිත්වා මනොසිලාතලෙ වාමපාදෙන ඨත්වා – ''පස්සථ දානි තුම්හාකංවා සත්ථා මහානුභාවො, අහං වා''ති දක්ඛිණපාදෙන සට්ඨියොජනමත්තං කෙලාසපබ්බතකූටංඅක්කමි. තං අයොකූටපහටො විය නිද්ධන්තඅයොපිණ්ඩො පපටිකායො මුඤ්චි, සො තත්‍රඨත්වා, ''අහං ආළවකො''ති උග්ඝොසෙසි. සකලජම්බුදීපං සද්දො ඵරි.

චත්තාරො කිර සද්දාසකලජම්බුදීපෙසුයිංසු – යඤ්ච පුණ්ණකො යක්ඛසෙනාපති ධනඤ්ජයකොරබ්‍යරාජානං ජූතං ජිනිත්වාඅප්ඵොටෙත්වා ''අහං ජිනි''න්ති උග්ඝොසෙසි; යඤ්ච සක්කො දෙවානමින්දොකස්සපභගවතො සාසනෙ ඔසක්කන්තෙ විස්සකම්මදෙවපුත්තං සුනඛං කරිත්වා – ''අහංපාපභික්ඛූ චපාපභික්ඛුනියො ච උපාසකෙ ච උපාසිකායො ච සබ්බෙව චඅධම්මවාදිනො ඛාදාමී''ති උග්ඝොසාපෙසි; යඤ්ච කුසජාතකෙ පභාවතිහෙතු සත්තහි රාජූහිනගරෙ උපරුද්ධෙ පභාවතිං අත්තනා සහ හත්ථික්ඛන්ධෙ ආරොපෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම – ''අහං සීහස්සරමහාකුසරාජා''ති මහාපුරිසො උග්ඝොසෙසි; යඤ්ච කෙලාසමුද්ධනි ඨත්වාආළවකොති. තදා හි සකලජම්බුදීපෙ ද්වාරෙ ඨත්වා උග්ඝොසිතසදිසං අහොසි.තියොජනසහස්සවිත්ථතො ච හිමවාපි සඞ්කම්පි යක්ඛස්සානුභාවෙන.

සොවාතමණ්ඩලංසමුට්ඨාපෙසි – ''එතෙනෙවසමණං පලාපෙස්සාමී''ති. තෙ පුරත්ථිමාදිභෙදා වාතාසමුට්ඨහිත්වා අඩ්ඪයොජනයොජනද්වියොජනතියොජනප්පමාණානි පබ්බතකූටානි පදාලෙත්වාවනගච්ඡරුක්ඛාදීනි උම්මූලං කත්වා, ආළවිනගරං පක්ඛන්තා ජිණ්ණහත්ථිසාලාදීනිචුණ්ණෙන්තා ඡදනිට්ඨකා ආකාසෙ විධමෙන්තා. භගවා ''මා කස්සචි උපරොධො හොතූ''තිඅධිට්ඨාසි. තෙ වාතා දසබලං පත්වා චීවරකණ්ණමත්තම්පි චාලෙතුං නාසක්ඛිංසු. තතො**මහාවස්සං**සමුට්ඨාපෙසි. ''උදකෙන අජ්ඣොත්ථරිත්වා සමණංමාරෙස්සාමී''ති. තස්සානුභාවෙන උපරූපරි සතපටලසහස්සපටලාදිභෙදා වලාහකා උට්ඨහිත්වාපවස්සිංසු. වුට්ඨිධාරාවෙගෙන පථවී ඡිද්දා අහොසි. වනරුක්ඛාදීනං උපරි මහොඝොආගන්ත්වා දසබලස්ස චීවරෙ උස්සාවබින්දුමත්තම්පි තෙමෙතුං නාසක්ඛි. තතො**පාසාණවස්සං**සමුට්ඨාපෙසි. මහන්තානි මහන්තානි පබ්බතකූටානිධූමායන්තානිපජ්ජලන්තානි ආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලං පත්වාදිබ්බමාලාගුළානි සම්පජ්ජිංසු. තතො**පහරණවස්සං**සමුට්ඨාපෙසි. එකතොධාරාඋභතොධාරාඅසිසත්තිඛුරප්පාදයො ධූමායන්තා පජ්ජලන්තාආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලං පත්වා දිබ්බපුප්ඵානි අහෙසුං. තතො**අඞ්ගාරවස්සං**සමුට්ඨාපෙසි. කිංසුක වණ්ණා අඞ්ගාරාආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා විකීරයිංසු. තතො**කුක්කුලවස්සං**සමුට්ඨාපෙසි. අච්චුණ්හා කුක්කුලාආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ චන්දනචුණ්ණං හුත්වා නිපතිංසු. තතො**වාලිකවස්සං**සමුට්ඨාපෙසි. අතිසුඛුමවාලිකා ධූමායන්තා පජ්ජලන්තාආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බපුප්ඵානි හුත්වා නිපතිංසු. තතො**කලලවස්සං**සමුට්ඨාපෙසි. තං කලලවස්සං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තංආකාසෙනාගන්ත්වා දසබලස්ස පාදමූලෙ දිබ්බගන්ධං හුත්වා නිපති. තතො**අන්ධකාරං**සමුට්ඨාපෙසි ''භිංසෙත්වා සමණංපලාපෙස්සාමී''ති. තං චතුරඞ්ගසමන්නාගතං අන්ධකාරසදිසං හුත්වා දසබලං පත්වාසූරියප්පභාවිහතමිව අන්ධකාරං අන්තරධායි.

එවං යක්ඛො ඉමාහි නවහිවාතවස්සපාසාණපහරණඞ්ගාරකුක්කුලවාලිකකලලන්ධකාරවුට්ඨීහිභගවන්තං පලාපෙතුං අසක්කොන්තො නානාවිධපහරණහත්ථායඅනෙකප්පකාරරූපභූතගණසමාකුලාය චතුරඞ්ගිනියා සෙනාය

සයමෙව භගවන්තං අභිගතො. තෙ භූතගණාඅනෙකප්පකාරෙ විකාරෙ කත්වා ‘‘ගණ්හථ හනථා’’ති භගවතො උපරි ආගච්ඡන්තා විය හොන්ති.අපිච ඛො නිද්ධන්තලොහපිණ්ඩං විය මක්ඛිකා, භගවන්තං අල්ලීයිතුං අසමත්ථාවඅහෙසුං. එවං සන්තෙපි යථා බොධිමණ්ඩෙ මාරො ආගතවෙලායමෙව නිවත්තො, තථාඅනිවත්තෙත්වා උපඩ්ඪරත්තිමත්තං බ්‍යාකුලමකංසු. එවං උපඩ්ඪරත්තිමත්තංඅනෙකප්පකාරවිභිංසනකදස්සනෙනපි භගවන්තං චාලෙතුං අසක්කොන්තො ආළවකො චින්තෙසි – ‘‘යංනූනාහං කෙනචි අජෙය්‍යං දුස්සාවුධං මුඤ්චෙය්‍ය’’න්ති.

චත්තාරි කිර ආවුධානිලොකෙ සෙට්ඨානි – සක්කස්ස වජිරාවුධං, වෙස්සවණස්ස ගදාවුධං, යමස්ස නයනාවුධං, ආළවකස්සදුස්සාවුධන්ති. යදි හි සක්කො දුට්ඨො වජිරාවුධං සිනෙරුමත්ථකෙ පහරෙය්‍ය, අට්ඨසට්ඨිසහස්සාධිකයොජනසතසහස්සං විනිවිජ්ඣිත්වා හෙට්ඨතො ගච්ඡෙය්‍ය.වෙස්සවණෙන කුජ්ඣනකාලෙ විස්සජ්ජිතං ගදාවුධං බහූනං යක්ඛසහස්සානං සීසං පාතෙත්වාපුන හත්ථපාසං ආගන්ත්වා තිට්ඨති. යමෙන දුට්ඨෙන නයනාවුධෙන ඔලොකිතමත්තෙ අනෙකානිකුම්භණ්ඩසහස්සානි තත්තකපාලෙ තිලා විය ඵරන්තානි විනස්සන්ති. ආළවකො දුට්ඨොසචෙ ආකාසෙ දුස්සාවුධං මුඤ්චෙය්‍ය, ද්වාදස වස්සානි දෙවො න වස්සෙය්‍ය. සචෙපථවියං මුඤ්චෙය්‍ය. සබ්බරුක්ඛතිණාදීනි සුස්සිත්වාද්වාදසවස්සන්තරෙ න පුන විරුහෙය්‍යුං. සචෙ සමුද්දෙමුඤ්චෙය්‍ය, තත්තකපාලෙ උදකබින්දු විය සබ්බමුදකං සුස්සෙය්‍ය. සචෙ සිනෙරුසදිසෙපිපබ්බතෙ මුඤ්චෙය්‍ය, ඛණ්ඩාඛණ්ඩං හුත්වා විකිරෙය්‍ය. සො එවං මහානුභාවංදුස්සාවුධං උත්තරිසාටකං මුඤ්චිත්වා අග්ගහෙසි. යෙභුය්‍යෙනදසසහස්සිලොකධාතුදෙවතා වෙගෙන සන්නිපතිංසු ‘‘අජ්ජභගවා ආළවකං දමෙස්සති, තත්ථ ධම්මං සොස්සාමා’’තියුද්ධදස්සනකාමාපි දෙවතා සන්නිපතිංසු. එවං සකලම්පි ආකාසං දෙවතාහිපරිපුණ්ණමහොසි.

අථ ආළවකො භගවතො සමීපෙ උපරූපරි විචරිත්වා වත්ථාවුධං මුඤ්චි. තංඅසනිවිචක්කං විය ආකාසෙ භෙරවසද්දං කරොන්තං ධූමායන්තං පජ්ජලන්තං භගවන්තංපත්වා යක්ඛමානමද්දනත්ථං පාදපුඤ්ඡනචොළං හුත්වා පාදමූලෙ නිපති. ආළවකො තංදිස්වා ඡින්නවිසාණො විය උසභො උද්ධතදාඨො විය සප්පො නිත්තෙජො නිම්මදොනිපතිතමානද්ධජො හුත්වා චින්තෙසි – ‘‘දුස්සාවුධම්පි මෙ සමණං නාභිභොසි.

කිං නුඛො කාරණ''න්ති? ''ඉදං කාරණං, මෙත්තාවිහාරයුත්තො සමණො, හන්ද නං රොසෙත්වාමෙත්තාය වියොජෙමී''ති ඉමිනා සම්බන්ධෙනෙතං වුත්තං – අථ ඛො ආළවකො යක්ඛො යෙනභගවා...පෙ.... නික්ඛම සමණාති. තත්ථායමධිප්පායො – කස්මා මයා අනනුඤ්ඤාතො මම භවනංපවිසිත්වා සරසාමිකො විය ඉත්ථාගාරස්ස මජ්ඣෙ නිසින්නොසි? අනනුයුත්තමෙතං සමණස්සයදිදං අදින්නපරිභොගො ඉත්ථිසංසග්ගො ච? තස්මා යදි ත්වං සමණධම්මෙ ඨිතො, නික්ඛමසමණාති. එකෙ පන – ''එතානි අඤ්ඤානි ච ඵරුසවචනානි වත්වා එවායං එතදවොචා''තිභණන්ති.

අථ භගවා – ''යස්මා ථද්ධො පටිථද්ධභාවෙන විනෙතුං න සක්කා, සොහි පටිථද්ධභාවෙ කයිරමානෙ, සෙය්‍යථාපි චණ්ඩස්ස කුක්කුරස්ස නාසාය පිත්තංභින්දෙය්‍ය, සො භියොසොමත්තාය චණ්ඩතරො අස්ස, එවං ථද්ධතරො හොති, මුදුනා පන සොසක්කා විනෙතු''න්ති ඤත්වා, **සාධාවුසොති** පියවචනෙන තස්සවචනං සම්පටිච්ඡිත්වා නික්ඛමි. තෙන වුත්තං**සාධාවුසොති භගවානික්ඛමී**ති.

තතො ආළවකො – ''සුබ්බචො වතායං සමණො එකවචනෙනෙව නික්ඛන්තො, එවංනාම නික්ඛමෙතුං සුඛං සමණං අකාරණෙනෙවාහං සකලරත්තිං යුද්ධෙන අබ්භුය්‍යාසි''න්තිමුදුචිත්තො හුත්වා පුන චින්තෙසි – ''ඉදානිපි න සක්කා ජානිතුං, කිං නු ඛොසුබ්බචතාය නික්ඛන්තො උදාහු කොධනො. හන්දාහංවීමංසාමී''ති. තතො**පවිස, සමණා**ති ආහ. අථසුබ්බචොති මුදුභූතචිත්තවචත්ථානකරණත්ථං පුන පියවචනං වදන්තො**සාධාවුසොති** භගවාපාවිසි. ආළවකො පුනප්පුනංතමෙව සුබ්බචභාවං වීමංසන්තො දුතියම්පි තතියම්පි**නික්ඛමපවිසා**ති ආහ. භගවාපි තථා අකාසි. යදි න කරෙය්‍ය, පකතියාපි ථද්ධයක්ඛස්සචිත්තං ථද්ධතරං හුත්වා ධම්මකථාය භාජනං න භවෙය්‍ය. තස්මා යථා නාම මාතා රොදන්තංපුත්තකං යං සො ඉච්ඡති, තං දත්වා වා කත්වා වා සඤ්ඤාපෙසි තථා භගවා කිලෙසරොදනෙනරොදන්තං යක්ඛං සඤ්ඤාපෙතුං යං සො භණති, තං අකාසි. යථා ච ධාතී ථඤ්ඤං අපිවන්තංදාරකං කිඤ්චි දත්වා උපලාළෙත්වා පායෙති, තථා භගවා යක්ඛං ලොකුත්තරධම්මඛීරංපායෙතුං තස්ස පත්ථිතවචනකරණෙන උපලාළෙන්තො එවමකාසි. යථා ච පුරිසො ලාබුම්හිචතුමධුරං පූරෙතුකාමො තස්සබ්භන්තරං සොධෙති, එවං භගවා යක්ඛස්ස චිත්තෙලොකුත්තරචතුමධුරං පූරෙතුකාමො තස්සබ්භන්තරෙ කොධමලං සොධෙතුං යාව තතියංනික්ඛමනපවිසනං අකාසි.

අථ ආළවකො ''සුබ්බචො අයං සමණො 'නික්ඛමා'ති වුත්තො නික්ඛමති, 'පවිසා'ති වුත්තො පවිසති. යංනූනාහං ඉමං සමණං එවමෙව සකලරත්තිං කිලමෙත්වා පාදෙගහෙත්වා පාරගඞ්ගාය ඛිපෙයා''න්ති? පාපකං චිත්තං උප්පාදෙත්වා චතුත්ථවාරං ආහ**නික්ඛම, සමණා**ති. තං ඤත්වා භගවාන **ඛ්වාහංතන්**ති ආහ. එවං වා වුත්තෙ තදුත්තරිකරණීයං පරියෙසමානො පඤ්හං පුච්ඡිතබ්බංමඤ්ඤිස්සති. තං ධම්මකථාය මුඛං භවිස්සතීති ඤත්වා, **න ඛ්වාහංතන්**ති ආහ. තත්ථන-ඉති පටික්ඛෙපෙ.**ඛො**ති අවධාරණෙ.**අහන්**ති අත්තනිදස්සනං.**තන්**ති හෙතුවචනං. තෙනෙවෙත්ථ ''යස්මා ත්වං එවං චින්තෙසි, තස්මා අහං, ආවුසො, නෙව නික්ඛමිස්සාමි, යං තෙ කරණීයං, තං කරොහී''ති එවමත්ථොදට්ඨබ්බො.

තතො ආළවකො යස්මා පුබ්බෙපි ආකාසෙන ගමනවෙලාය – ''කිං නු ඛො එතංසුවණ්ණවිමානං, උදාහු රජතමණිවිමානානං අඤ්ඤතරං, හන්ද නං පස්සාමා''ති එවං අත්තනොවිමානං ආගතෙ ඉද්ධිමන්තෙ තාපසපරිබ්බාජකෙ පඤ්හං පුච්ඡිත්වා විස්සජ්ජෙතුංඅසක්කොන්තෙ චිත්තක්ඛෙපාදීහි විහෙඨෙති, තස්මා භගවන්තම්පිතථා විහෙඨෙස්සාමීති මඤ්ඤමානො**පඤ්හං තන්**තිආදිමාහ.

කුතො පනස්ස පඤ්හාති? තස්ස කිර මාතාපිතරොකස්සපං භගවන්තං පයිරුපාසිත්වා අට්ඨපඤ්හෙ සහවිස්සජ්ජනෙන උග්ගහෙසුං. තෙ දහරකාලෙ ආළවකං පරියාපුණාපෙසුං; සො කාලච්චයෙනවිස්සජ්ජනං සම්මුස්සි. තතො ''ඉමෙ පඤ්හාපි මා විනස්සන්තූ''ති සුවණ්ණපට්ටෙජාතිහිඞ්ගුලකෙන ලෙඛාපෙත්වා විමානෙ නික්ඛිපි. එවමෙතෙ පුට්ඨපඤ්හා බුද්ධවිසයාවහොන්ති. භගවා තං සුත්වා යස්මා බුද්ධානං පරිච්චත්තලාභන්තරායො වාජීවිතන්තරායො වා සබ්බඤ්ඤුතඤ්ඤාණබ්‍යාමප්පභාදිපටිඝාතො වා න සක්කා කෙනචි කාතුං, තස්මා නං ලොකෙ අසාධාරණං බුද්ධානුභාවං දස්සෙන්තොන **ඛ්වාහං තං, ආවුසො, පස්සාමි සදෙවකෙ ලොකෙ**තිආදිමාහ.

එවං භගවා තස්ස බාධනචිත්තං පටිසෙධෙත්වා පඤ්හාපුච්ඡනෙඋස්සාහං ජනෙන්තො ආහ**අපිච ත්වං, ආවුසො, පුච්ඡ, යදාකඞ්ඛසී**ති. තස්සත්ථො – පුච්ඡ, යදි ආකාඞ්ඛසි, න මෙ පඤ්හාවිස්සජ්ජනෙභාරො අත්ථි. අථ වා පුච්ඡ, යං ආකඞ්ඛසි. සබ්බං තෙ විස්සජ්ජෙස්සාමීතිසබ්බඤ්ඤුපවාරණං පවාරෙසි අසාධාරණං

පච්චෙකබුද්ධඅග්ගසාවකමහාසාවකෙහි. එවං භගවතොසබ්බඤ්ඤුපවාරණාය පවාරිතායඅථ **ඛො ආළවකො යක්ඛො භගවන්තං ගාථායඅජ්ඣභාසි**.

තත්ථ**කිං සූධ වි‍ත්තන්**ති, කිං සු ඉධවිත්තං.**විත්තන්**ති ධනං. තං හි පීතිසඞ්ඛාතං විත්තිංකරොති, තස්මා ''විත්ත''න්ති වුච්චති.**සුචිණ්ණ**න්තිසුකතං.**සුඛ**න්ති කායිකචෙතසිකං සාතං.**ආවහාතී**ති ආවහති ආනෙති දෙති අප්පෙති.**හවෙ**-ඉති දළ්හත්ථෙ නිපාතො.**සාදුතර**න්තිඅතිසයෙන සාදු. ''සාධුතර''න්තිපි පාඨො.**රසාන**න්තිරසසඤ්ඤිතානං ධම්මානං.**කථ**න්ති කෙන පකාරෙන. කථංජීවිනොජීවිතං**කථංජීවිංජීවිතං**. ගාථාබන්ධසුඛත්ථං පන සානුනාසිකංවුච්චති. කථංජීවිං ජීවතන්ති වා පාඨො, තස්ස ''ජීවන්තානංකථංජීවි''න්ති අත්ථො. එවං ඉමාය ගාථාය ''කිං සු ඉධ ලොකෙ පුරිසස්ස විත්තංසෙට්ඨං? කිං සු සුචිණ්ණං සුඛමාවහාති? කිං රසානං සාදුතරං? කථංජීවිං ජීවිතංසෙට්ඨමාහු''ති? ඉමෙ චත්තාරො පඤ්හෙ පුච්ඡි.

අථස්ස භගවා කස්සපදසබලෙන විස්සජ්ජිතනයෙනෙව විස්සජ්ජෙන්තොඉමං ගාථමාහ**සද්ධීධ විත්තන්**ති. තත්ථ යථාහිරඤ්ඤසුවණ්ණාදි විත්තං උපභොගසුඛංආවහති, ඛුප්පිපාසාදිදුක්ඛං පටිබාහති, දාලිද්දියං වූපසමෙති, මුත්තාදිරතනපටිලාභහෙතුහොති, ලොකසන්තතිඤ්ච ආවහති, එවං ලොකියලොකුත්තරා සද්ධාපි යථාසම්භවංලොකියලොකුත්තරං විපාකං සුඛමාවහති, සද්ධාධුරෙන පටිපන්නානං ජාතිජරාදිදුක්ඛංපටිබාහති, ගුණදාලිද්දියං වූපසමෙති, සතිසම්බොජ්ඣඞ්ගාදිරතනපටිලාභහෙතු හොති.

> ''සද්ධොසීලෙන සම්පන්නො, යසොභොගසමප්පිතො;
> යං යං පදෙසං භජති, තත්ථ තත්ථෙව පූජිතො''ති. (ධ. ප. 303) –

වචනතො ලොකසන්තතිඤ්ච ආවහතීති කත්වා ''විත්ත''න්ති වුත්තං.යස්මා පන තෙසං සද්ධාවිත්තං අනුගාමිකං අනඤ්ඤසාධාරණං සබ්බසම්පත්තිහෙතු, ලොකියස්ස හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදිවිත්තස්සාපි නිදානං. සද්ධොයෙව හි දානාදීනි පුඤ්ඤානිකත්වා විත්තං අධිගච්ඡති, අස්සද්ධස්ස පන විත්තං යාවදෙව අනත්ථාය හොති, තස්මාසෙට්ඨන්ති වුත්තං.**පුරිසස්සා**තිඋක්කට්ඨපරිච්ඡෙදදෙසනා. තස්මා න කෙවලං පුරිසස්ස, ඉත්ථිආදීනම්පිසද්ධාවිත්තමෙව සෙට්ඨන්ති වෙදිතබ්බං.

ධම්මොති දසකුසලධම්මො, දානසීලභාවනාධම්මො වා.**සුචිණ්ණොති** සුකතො සුචරිතො.**සුඛමාවහතීති** සොණසෙට්ඨිපුත්තරට්ඨපාලාදීනං විය මනුස්සසුඛං, සක්කාදීනං විය දිබ්බසුඛං, පරියොසානෙ මහාපදුමාදීනං විය නිබ්බානසුඛඤ්ච ආවහති.

සච්චන්ති අයං සච්චසද්දො අනෙකෙසුඅත්ථෙසු දිස්සති. සෙය්‍යථීදං – ‘‘සච්චං භණෙ න කුජ්ඣෙය්‍යා’’ තිආදීසු (ධ. ප. 224) වාචාසච්චෙ. ‘‘සච්චෙ ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා’’තිආදීසු (ජා. 2.21.433) විරතිසච්චෙ. ‘‘කස්මා නු සච්චානි වදන්ති නානා, පවාදියාසෙ කුසලා වදානා’’තිආදීසු (සු. නි. 891) දිට්ඨිසච්චෙ. ‘‘චත්තාරිමානි, භික්ඛවෙ, බ්‍රාහ්මණසච්චානී’’තිආදීසු (අ. නි. 4.185) බ්‍රාහ්මණසච්චෙ. ‘‘එකං හිසච්චං න දුතියමත්ථී’’තිආදීසු (සු. නි. 890; මහානි. 119) පරමත්ථසච්චෙ. ‘‘චතුන්නං සච්චානං කති කුසලා’’තිආදීසු (විභ. 216) අරියසච්චෙ. ඉධ පනපරමත්ථසච්චං නිබ්බානං විරතිසච්චඤ්ච අබ්භන්තරං කත්වාවාචාසච්චං අධිප්පෙතං, යස්සානුභාවෙන උදකාදීනි වසෙ වත්තෙන්ති, ජාතිජරාමරණපාරං තරන්ති. යථාහ –

‘‘සච්චෙන වාචෙනුදකම්හි ධාවති,
විසම්පි සච්චෙන හනන්ති පණ්ඩිතා;
සච්චෙන දෙවො ථනයං පවස්සති,
සචෙ ඨිතා නිබ්බුතිං පත්ථයන්ති.

‘‘යෙකෙචිමෙ අත්ථි රසා පථබ්‍යා,
සච්චං තෙසං සාදුතරං රසානං;
සච්චෙ ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා ච,
තරන්ති ජාතිමරණස්ස පාර’’න්ති. (ජා. 2.21.433);

සාදුතරන්ති මධුරතරං පණීතතරං.**රසානන්ති** යෙ ඉමෙ ‘‘මූලරසො ඛන්ධරසො’’තිආදිනා (ධ. ස. 628-630) නයෙන සායනීයධම්මා, යෙචිමෙ ‘‘අනුජානාමි, භික්ඛවෙ, සබ්බං ඵලරසං (මහාව. 300), අරසරූපො භවං ගොතමො, යෙ තෙ, බ්‍රාහ්මණ, රූපරසා සද්දරසා (පාරා. 3; අ. නි. 8.11), අනාපත්ති රසරසෙ (පාචි. 605-611), අයං ධම්මවිනයො එකරසො විමුත්තිරසො (චූළව. 385; අ. නි. 8.19), භාගී වා භගවා අත්ථරසස්ස ධම්මරසස්සා’’තිආදිනා (මහානි. 149) නයෙනරූපාචාරරසසුපවජ්ජා අවසෙසා බ්‍යඤ්ජනාදයො ‘‘ධම්මරසා’’ති වුච්චන්ති. තෙසං රසානං සච්චං හවෙ සාදුතරං සච්චමෙව

සාදුතරං. සාධුතරං වා, සෙට්ඨතරං, උත්තමතරං. මූලරසාදයො හි සරීරමුපබ්‍රූහෙන්ති, සංකිලෙසිකඤ්චසුඛමාවහන්ති. සච්චරසෙ විරතිසච්චවාචාසච්චරසා සමථවිපස්සනාදීහි චිත්තංඋපබ්‍රූහෙති, අසංකිලෙසිකඤ්ච සුඛමාවහති. විමුත්තිරසො පරමත්ථසච්චරසපරිභාවිතත්තාසාදු, අත්ථරසධම්මරසා ච තදධිගමූපායභූතං අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච නිස්සායපවත්තිතොති.

පඤ්ඤාජීවිංජීවිතන්ති එත්ථ පන ය්වායංඅන්ධෙකචක්ඛුද්විචක්ඛුකෙසු ද්විචක්ඛුපුග්ගලො ගහට්ඨො වාකම්මන්තානුට්ඨාන-සරණගමනදාන-සංවිභාග-සීලසමාදානුපොසථකම්මාදි ගහට්ඨපටිපදං, පබ්බජිතො වා අවිප්පටිසාරකරසීලසඞ්ඛාතං තදුත්තරිචිත්තවිසුද්ධිආදිභෙදම්පිපබ්බජිතපටිපදං පඤ්ඤාය ආරාධෙත්වා ජීවති, තස්සපඤ්ඤායජීවිනො ජීවිතං, තං වා පඤ්ඤාජීවිතං සෙට්ඨමාහූති එවමත්ථො දට්ඨබ්බො.

එවං භගවතා විස්සජ්ජිතෙ චත්තාරොපි පඤ්හෙ සුත්වා අත්තමනොයක්ඛො අවසෙසෙපි චත්තාරො පඤ්හෙ පුච්ඡන්තො**කථංසු තරතිඔඝ**න්ති ගාථමාහ. අථස්ස භගවා පුරිමනයෙනෙව විස්සජ්ජෙන්තො**සද්ධාය තරතී**ති ගාථමාහ. තත්ථ කිඤ්චාපි යො චතුබ්බිධමොඝං තරති, සො සංසාරණ්ණවම්පි තරති, වට්ටදුක්ඛම්පි අච්චෙති, කිලෙසමලාපි පරිසුජ්ඣති, එවංසන්තෙපි පන යස්මා අස්සද්ධො ඔඝතරණං අසද්දහන්තො න පක්ඛන්දති, පඤ්චසුකාමගුණෙසු චිත්තවොස්සග්ගෙන පමත්තොතත්ථෙව විසත්තත්තාසංසාරණ්ණවං න තරති, කුසීතො දුක්ඛං විහරති වොකිණ්ණො අකුසලෙහි ධම්මෙහි, අප්පඤ්ඤො සුද්ධිමග්ගං අජානන්තො න පරිසුජ්ඣති, තස්මා තප්පටිපක්ඛංදස්සෙන්තෙන භගවතා අයං ගාථා වුත්තා.

එවං වුත්තාය චෙතාය යස්මා සොතාපත්තියඞ්ගපදට්ඨානංසද්ධින්ද්‍රියං, තස්මා**සද්ධාය තරති ඔඝ**න්ති ඉමිනා පදෙනදිට්ඨොඝතරණං සොතාපත්තිමග්ගං සොතාපන්නඤ්ච පකාසෙති. යස්මා පන සොතාපන්නොකුසලානං ධම්මානං භාවනාය සාතච්චකිරියසඞ්ඛතෙන අප්පමාදෙන සමන්නාගතො දුතියමග්ගංආරාධෙත්වා ඨපෙත්වා සකිංදෙව්මංලොකං ආගමනමග්ගං අවසෙසංසොතාපත්තිමග්ගෙන අතිණ්ණං භවොඝවත්ථුං සංසාරණ්ණවං තරති, තස්මා**අප්පමාදෙන අණ්ණව**න්ති ඉමිනා පදෙන භවොඝතරණං සකදාගාමිමග්ගංසකදාගාමිඤ්ච පකාසෙති. යස්මා ච සකදාගාමී වීරියෙන තතියමග්ගං ආරාධෙත්වාසකදාගාමිමග්ගෙන අනතීතං කාමොඝවත්ථුං

කාමොසසඤ්ඤිතඤ්ච කාමදුක්ඛමච්චෙති, තස්මා**වීරියෙන දුක්ඛමච්චෙතීති** ඉමිනා පදෙන කාමොසතරණංඅනාගාමිමග්ගං අනාගාමිඤ්ච පකාසෙති. යස්මා පන අනාගාමී විගතකාමසඤ්ඤාය පරිසුද්ධායපඤ්ඤාය එකන්තපරිසුද්ධං චතුත්ථමග්ගපඤ්ඤං ආරාධෙත්වා අනාගාමිමග්ගෙන අප්පහීනංඅවිජ්ජාසඞ්ඛාතං පරමමලං පජහති, තස්මා**පඤ්ඤායපරිසුජ්ඣතීති**, ඉමිනා පදෙන අවිජ්ජොසතරණං අරහත්තමග්ගඤ්ච අරහත්තඤ්චපකාසෙති. ඉමාය ච අරහත්තනිකූටෙන කථිතාය ගාථාය පරියොසානෙ යක්ඛො සොතාපත්තිඵලෙපතිට්ඨාසි.

ඉදානිතමෙව ''පඤ්ඤාය පරිසුජ්ඣතී''ති එත්ථවුත්තං පඤ්ඤාපදං ගහෙත්වා අත්තනො පටිභානෙන ලොකියලොකුත්තරමිස්සකං පඤ්හංපුච්ඡන්තො**කථංසු ලභතෙ පඤ්ඤ**න්ති ඉමං ඡප්පදං ගාථමාහ.තත්ථ**කථංසූ**ති සබ්බත්ථෙව අත්ථයුත්තිපුච්ඡා හොන්ති.අයං හි පඤ්ඤාදිඅත්ථං ඤත්වා තස්ස යුත්තිං පුච්ඡති – ''කථං, කාය යුත්තියා, කෙනකාරණෙන පඤ්ඤං ලභතී''ති? එස නයො ධනාදීසු.

අථස්ස භගවා චතූහි කාරණෙහි පඤ්ඤාලාභං දස්සෙන්තො**සද්දහානො**තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – යෙන පුබ්බභාගෙකායසුචරිතාදිභෙදෙන අපරභාගෙ ච සත්තතිංසබොධිපක්ඛියභෙදෙන ධම්මෙන අරහන්තොබුද්ධපච්චෙකබුද්ධසාවකා නිබ්බානං පත්තා, තං සද්දහානො අරහතං ධම්මංනිබ්බානපත්තියා ලොකියලොකුත්තරපඤ්ඤං ලභති, තඤ්ච ඛො න සද්ධාමත්තකෙනෙව. යස්මාපන සද්ධාජාතො උපසඞ්කමති, උපසඞ්කමන්තො පයිරුපාසති, පයිරුපාසන්තො සොතං ඔදහති, ඔහිතසොතො ධම්මං සුණාති, තස්මා උපසඞ්කමනතො පභුති යාවධම්මස්සවනෙන සුස්සූසං ලභති. කිං වුත්තං හොති – තං ධම්මං සද්දහිත්වාපිආචරියුපජ්ඣායෙ කාලෙන උපසඞ්කමිත්වාවත්තකරණෙනපයිරුපාසිත්වා යදා පයිරුපාසනාය ආරාධිතචිත්තා කිඤ්චි වත්තුකාමා හොන්ති. අථඅධිගතාය සොතුකාමතාය සොතං ඔදහිත්වා සුණන්තො ලභතීති. එවං සුස්සූසම්පි වසතිඅවිප්පවාසෙන අප්පමත්තො සුභාසිතදුබ්භාසිතඤ්ඤුතාය විචක්ඛණො එව ලභති, න ඉතරො.තෙනාහ ''අප්පමත්තො විචක්ඛණො''ති.

එවං යස්මා සද්ධාය පඤ්ඤලාභසංවත්තනිකං පටිපදං පටිපජ්ජති, සුස්සූසාය සක්කච්චං පඤ්ඤාධිගමූපායං සුණාති, අප්පමාදෙන ගහිතං න පමුස්සති.විචක්ඛණතාය අනූනාධිකං අවිපරීතඤ්ච ගහෙත්වා විත්ථාරිකං කරොති. සුස්සූසාය වාඔහිතසොතො

පඤ්ඤාපටිලාභහෙතුං ධම්මං සුණාති, අප්පමාදෙන සුතධම්මං ධාරෙති, විචක්ඛණතාය ධතානං ධම්මානං අත්ථමුපපරික්ඛති, අථානුපුබ්බෙන පරමත්ථසච්චංසච්ඡිකරොති, තස්මාස්ස භගවා ''කථංසු ලභතෙ පඤ්ඤ''න්ති පුට්ඨො ඉමානි චත්තාරිකාරණානි දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ.

ඉදානිතතො පරෙ තයො පඤ්හෙ විස්සජ්ජෙන්තො**පතිරූපකාරී**ති ඉමං ගාථමාහ. තත්ථ දෙසකාලාදීනි අහාපෙත්වාලොකියස්ස ලොකුත්තරස්ස වා ධනස්ස පතිරූපං අධිගමූපායං කරොතීති**පතිරූපකාරී. ධුරවා**ති චෙතසිකවීරියවසෙන අනික්ඛිත්තධුරො.**උට්ඨාතා**ති, ''යො ච සීතඤ්ච උණ්හඤ්ච, තිණා භියොයා නමඤ්ඤති''තිආදිනා (ථෙරගා. 232) නයෙන කායිකවීරියවසෙන උට්ඨානසම්පන්නොඅසිථිලපරක්කමො.**වින්දතෙ ධන**න්ති එකමූසිකාය නවිරස්සෙවචතුසතසහස්සසඞ්ඛං චූළන්තෙවාසී විය ලොකියධනඤ්ච, මහල්ලකමහාතිස්සත්ථෙරො වියලොකුත්තරධනඤ්ච ලභති. සො ''තීහියෙව ඉරියාපථෙහි විහරිස්සාමී''ති වත්තං කත්වාථිනමිද්ධාගමනවෙලාය පලාලවුම්බටකං තෙමෙත්වා සීසෙ කත්වා ගලප්පමාණං උදකංපවිසිත්වා ථිනමිද්ධං පටිබාහන්තො දසහි වස්සෙහි අරහත්තංපාපුණි.**සච්චෙනා**ති වචීසච්චෙනාපි ''සච්චවාදී භූතවාදී''ති, පරමත්ථසච්චෙනාපි ''බුද්ධො පච්චෙකබුද්ධොඅරියසාවකො''ති එවං කිත්තිං පප්පොති.**දද**න්ති යංකිඤ්චිඉච්ඡිතපත්ථිතං දදන්තො මිත්තානි ගන්ථති, සම්පාදෙති කරොතීති අත්ථො. දුද්දදංවා දදං තං ගන්ථති. දානමුඛෙන වා චත්තාරිපි සඞ්ගහවත්ථූනි ගහිතානීති වෙදිතබ්බානි, තෙහි මිත්තානි කරොතීති වුත්තං හොති.

එවංගහට්ඨපබ්බජිතානං සාධාරණෙනලොකියලොකුත්තරමිස්සකෙන නයෙන චත්තාරො පඤ්හෙ විස්සජ්ජෙත්වා ඉදානි ''කථං පෙච්චන සොචතී''ති ඉමං පඤ්චමං පඤ්හං ගහට්ඨවසෙන විස්සජ්ජෙන්තො**යස්සෙතෙ**තිආදිමාහ. තස්සත්ථො – යස්ස ''සද්දහානො අරහත''න්තිඑත්ථ වුත්තාය සබ්බකල්‍යාණධම්මුප්පාදිකාය සද්ධාය සමන්නාගතත්තා**සද්ධස්ස, ඝරමෙසිනො**ති ඝරාවාසං පඤ්ච වා කාමගුණෙ එසන්තස්සගවෙසන්තස්ස කාමභොගිනො ගහට්ඨස්ස ''සච්චෙන කිත්තිං පප්පොතී''ති එත්ථවුත්තප්පකාරං**සච්චං**. ''සුස්සූසං ලභතෙ පඤ්ඤ''න්තිඑත්ථ සුස්සූසපඤ්ඤානාමෙන වුත්තොච**දමො**. ''ධුරවාඋට්ඨාතා''ති එත්ථ ධුරනාමෙන උට්ඨානනාමෙන ච වුත්තා**ධිති**.

''දදං මිත්තානි ගන්ථතී''ති එත්ථ වුත්තප්පකාරොචාගොචාති එතෙ චතුරො ධම්මා සන්ති.**ස වෙ පෙච්ච න සොචතී**ති ඉධලොකා පරලොකං ගන්ත්වා ස වෙ න සොචතීති.

එවංභගවා පඤ්චමම්පි පඤ්හංවිස්සජ්ජෙත්වා තං යක්ඛං චොදෙන්තො**ඉඞ්ඝඅඤ්ඤෙපී**තිආදිමාහ. තත්ථ**ඉඞ්ඝා**ති චොදනත්ථෙ නිපාතො.**අඤ්ඤෙපී**ති අඤ්ඤෙපි ධම්මෙ පුථූ සමණබ්‍රාහ්මණෙපුච්ඡස්සු. අඤ්ඤෙපි වා පූරණාදයො සබ්බඤ්ඤුපටිඤ්ඤෙ පුථූ සමණබ්‍රාහ්මණෙපුච්ඡස්සු. යදි අම්හෙහි ''සච්චෙන කිත්තිං පප්පොතී''ති එත්ථ වුත්තප්පකාරාසච්චා භියො‍යා කිත්තිප්පත්තිකාරණං වා, ''සුස්සූසං ලභතෙ පඤ්ඤ''න්ති එත්ථසුස්සූසාති පඤ්ඤාපදෙසෙන වුත්තා දම්මා භියොයාලොකියලොකුත්තරපඤ්ඤාපටිලාභකාරණං වා, ''දදං මිත්තානි ගන්ථතී''තිඑත්ථ වුත්තප්පකාරා චාගා භියොයා මිත්තගන්ථනකාරණං වා, ''ධුරවා උට්ඨාතා''තිඑත්ථ තං තං අත්ථවසං පටිච්ච ධුරනාමෙන උට්ඨානනාමෙන ච වුත්තාය මහාභාරසහනත්ථෙනඋස්සොළ්හිභාවප්පත්තාය වීරියසඞ්ඛාතාය ඛන්තියා භියොයාලොකියලොකුත්තරධනවින්දනකාරණං වා, ''සච්චං දම්මො ධිති චාගො''ති එවං වුත්තෙහිඉමෙහෙව චතූහි ධම්මෙහි භියො‍යා අස්මා ලොකා පරං ලොකං පෙච්ච අසොචනකාරණං වා ඉධවිජ්ජතීති අයමෙත්ථ සඞ්ඛිං සඞ්ඛෙපයොජනාය අත්ථවණ්ණනා. විත්ථාරතො පන එකමෙකං පදංඅත්ථුද්ධාරපදුද්ධාරපදවණ්ණනානයෙහි විභජිත්වා වෙදිතබ්බා.

එවං වුත්තෙ යක්ඛො යෙන සංසයෙන අඤ්ඤෙ පුච්ඡෙය්‍ය, තස්සපහීනත්තා**කථං නු දානි පුච්ඡෙයාං, පුථූ සමණබ්‍රාහ්මණෙ**තිවත්වා යෙපිස්ස අපුච්ඡනකාරණං න ජානන්ති, තෙපි ජානාපෙන්තො**යොහංඅජ්ජපජානාමි, යො අත්ථො සම්පරායිකො**ති ආහ. තත්ථ**අජ්ජා**ති අජ්ජාදිං කත්වාති අධිප්පායො.**පජානාමී**ති යථාවුත්තෙන පකාරෙන ජානාමි.**යොඅත්ථො**ති එත්තාවතා ''සුස්සූසං ලභතෙ පඤ්ඤ''න්තිආදිනා නයෙන වුත්තංදිට්ඨධම්මිකං දස්සෙති.**සම්පරායිකො**ති ඉමිනා ''යස්සෙතෙචතුරොධම්මා''ති වුත්තං පෙච්ච සොකාභාවකාරණං සම්පරායිකං.**අත්ථො**ති ච කාරණස්සෙතං අධිවචනං. අයං හි අත්ථසද්දො ''සාත්ථං සබ්‍යඤ්ජන''න්ති එවමාදීසු (පාරා. 1; දී. නි. 1.255) පාඨත්ථෙ වත්තති. ''අත්ථො මෙ, ගහපති, හිරඤ්ඤසුවණ්ණෙනා''තිආදීසු (දී. නි. 2.250; ම. නි. 3.258) විචක්ඛණෙ. ''හොති සීලවතං අත්ථො''තිආදීසු (ජා. 1.1.11) වුඩ්ඪිම්හි. ''බහුජනොභජතෙ අත්ථහෙතූ''තිආදීසු ධනෙ. ''උභින්නමත්ථං චරතී''තිආදීසු (ජා.

1.7.66; සං. නි. 1.250; ථෙරගා. 443) හිතෙ. ''අත්ථෙ ජාතෙ ච පණ්ඩිත''න්තිආදීසු (ජා. 1.1.92) කාරණෙ. ඉධ පන කාරණෙ. තස්මා යං පඤ්ඤාදිලාභාදීනං කාරණංදිට්ඨධම්මිකං, යඤ්ච පෙච්ච සොකාභාවස්ස කාරණං සම්පරායිකං, තං යොහං අජ්ජ භගවතාවුත්තනයෙනසාමංයෙව පජානාමි, සො කථං නු දානි පුච්ඡෙය්‍යං පුථුසමණබ්‍රාහ්මණෙති එවමෙත්ථ සඞ්ඛෙපතො අත්ථො වෙදිතබ්බො.

එවං යක්ඛො ''පජානාමි යො අත්ථො සම්පරායිකො''ති වත්වා තස්සඤාණස්ස භගවංමූලකත්තං දස්සෙන්තො**අත්ථාය වත මෙ බුද්ධො**තිආහ. තත්ථ**අත්ථායා**ති හිතාය වුඩ්ඪියා ච.**යත්ථ දින්නං මහප්ඵල**න්ති ''යස්සෙතෙ චතුරො ධම්මා''ති එත්ථවුත්තවාගෙන යත්ථ දින්නං මහප්ඵලං, තං අග්ගදක්ඛිණෙය්‍යං බුද්ධං පජානාමීතිඅත්ථො. කෙචි පන ''සඞ්ඝං සන්ධාය එවමාහා''ති භණන්ති.

එවං ඉමාය ගාථාය අත්තනො හිතාධිගමං දස්සෙත්වා ඉදානිසහිතපටිපත්තිං දීපෙන්තො**සො අහං විචරිස්සාමී**තිආදිමාහ.තත්ථ**ගාමා ගාම**න්ති දෙවගාමා දෙවගාමං.**පුරාපුර**න්ති දෙවනගරතො දෙවනගරං.**නමස්සමානො සම්බුද්ධං, ධම්මස්ස ච සුධම්මත**න්ති ''සම්මාසම්බුද්ධො වත භගවා, ස්වාක්ඛාතො වතභගවතො ධම්මො''තිආදිනා නයෙන බුද්ධසුබොධිතඤ්ච ධම්මසුධම්මතඤ්ච ච-සද්දෙන ''සුප්පටිපන්නො වත භගවතො සාවකසඞ්ඝො''තිආදිනා සඞ්ඝසුප්පටිපත්තිඤ්චඅභිත්ථවිත්වා නමස්සමානො ධම්මඝොසකො හුත්වා විචරිස්සාමීති වුත්තං හොති.

එවම්මාය ගාථාය පරියොසානඤ්ච රත්තිවිභාවනඤ්චසාධුකාරසද්දුට්ඨානඤ්ච ආළවකකුමාරස්ස යක්ඛභවනං ආනයනඤ්ච එකක්ඛණෙයෙව අහොසි.රාජපුරිසා සාධුකාරසද්දං සුත්වා – ''එවරූපො සාධුකාරසද්දො ඨපෙත්වා බුද්ධෙ නඅඤ්ඤෙසං අබ්භුග්ගච්ඡති, ආගතො නු ඛො භගවා''ති ආවජ්ජෙන්තා භගවතො සරීරප්පභංදිස්වා පුබ්බෙ විය බහි අට්ඨත්වා නිබ්බිසඞ්කා අන්තොයෙව පවිසිත්වා අද්දසංසුභගවන්තං යක්ඛස්ස භවනෙ නිසින්නං, යක්ඛඤ්ච අඤ්ජලිං පග්ගහෙත්වාඨිතං. දිස්වාන යක්ඛං ආහංසු – ''අයං තෙ, මහායක්ඛ, රාජකුමාරොබලිකම්මාය ආනීතො, හන්ද නං ඛාද වා භුඤ්ජ වා, යථාපච්චයං වා කරොහී''ති. සොසොතාපන්නත්තා ලජ්ජිතො විසෙසෙනච භගවතො පුරතො එවං වුච්චමානොඅථ තං කුමාරං උභොහි හත්ථෙහි පටිග්ගහෙත්වා භගවතොඋපනාමෙසි ''අයං, භන්තෙ, කුමාරො මය්හං පෙසිතො, ඉමාහං භගවතො දම්මි,

හිතානුකම්පකා බුද්ධා, පටිග්ගණ්හාතු, භන්තෙ, භගවා ඉමං දාරකං ඉමස්ස හිතත්ථාය සුඛත්ථායා''ති ඉමඤ්චගාථමාහ –

''ඉමං කුමාරං සතපුඤ්ඤලක්ඛණං,
සබ්බඞ්ගුපෙතං පරිපුණ්ණබ්‍යඤ්ජනං;
උදග්ගචිත්තො සුමනො දදාමි තෙ,
පටිග්ගහ ලොකහිතාය චක්ඛුමා''ති.

පටිග්ගහෙසි භගවා කුමාරං. පටිග්ගණ්හන්තො ච යක්ඛස්ස චකුමාරස්ස ච මඞ්ගලකරණත්ථං පාදූනගාථං අභාසි. තං යක්ඛො කුමාරං සරණං ගමෙන්තොතික්ඛත්තුං චතුත්ථපාදෙන පූරෙසි. සෙය්‍යථීදං –

''දීඝායුකො හොතු අයං කුමාරො,
තුවඤ්ච යක්ඛ සුඛිතො භවාහි;
අබ්‍යාධිතා ලොකහිතාය තිට්ඨථ,
අයං කුමාරො සරණමුපෙති බුද්ධං;
අයං කුමාරො සරණමුපෙති ධම්මං;
අයං කුමාරො සරණමුපෙති සඞ්ඝ''න්ති.

අථ භගවා කුමාරං රාජපුරිසානං අදාසි – ''ඉමං වඩ්ඪෙත්වා පුන මමෙවදෙථා''ති. එවං සො කුමාරො රාජපුරිසානං හත්ථතො යක්ඛස්ස හත්ථං, යක්ඛස්ස හත්ථතොභගවතො හත්ථං, භගවතො හත්ථතො පුන රාජපුරිසානං හත්ථං ගතත්තා නාමතො ''හත්ථකොආළවකො''ති ජාතො. තං ආදාය පටිනිවත්තෙ රාජපුරිසෙ දිස්වා කස්සකවනකම්මිකාදයො ''කිංයක්ඛො කුමාරං අතිදහරත්තා න ඉච්ඡී''ති? භීතා පුච්ඡිංසු. රාජපුරිසා ''මා භායථ.ඛෙමං කතං භගවතා''ති සබ්බමාරොචෙසුං. තතො ''සාධු සාධූ''ති සකලංආළවිනගරං එකකොලාහලෙන යක්ඛාභිමුඛං අහොසි. යක්ඛොපි භගවතො භික්ඛාචාරකාලෙඅනුප්පත්තෙ පත්තචීවරං ගහෙත්වා උපඩ්ඪමග්ගං අනුගන්ත්වා නිවත්ති.

අථ භගවා නගරෙ පිණ්ඩාය චරිත්වා කතභත්තකිච්චො නගරද්වාරෙඅඤ්ඤතරස්මිං විවිත්තෙ රුක්ඛමූලෙ පඤ්ඤත්තබුද්ධාසනෙ නිසීදි. තතො මහාජනකායෙනසද්ධිං රාජා ච නාගරා ච එකතො සම්පිණ්ඩිත්වා භගවන්තං උපසඞ්කම්මවන්දිත්වා පරිවාරෙත්වානිසින්නා – ''කථං, භන්තෙ, එවං දාරුණං යක්ඛං දමයිත්ථා''ති පුච්ඡිංසු.

තෙසං භගවා යුද්ධමාදිං කත්වා ''එවං නවවිධං වස්සං වස්සෙත්වා එවං විභිංසනකං අකාසි, එවං පඤ්හං පුච්ඡි.තස්සාහං එවං විස්සජ්ජෙසි''න්ති තමෙවාළවකසුත්තං කථෙසි. කථාපරියොසානෙචතුරාසීතිපාණසහස්සානං ධම්මාභිසමයො අහොසි. තතො රාජා චෙව නාගරා චවෙස්සවණමහාරාජස්ස භවනසමීපෙ යක්ඛස්ස භවනං කත්වා පුප්ඵගන්ධාදිසක්කාරුපෙතංනිච්චබලිං පවත්තෙසුං. තඤ්ච කුමාරං විඤ්ඤුතං පත්තං ''ත්වං භගවන්තං නිස්සායජීවිතං ලභි, ගච්ඡ භගවන්තංයෙව පයිරුපාසස්සු භික්ඛුසඞ්ඝඤ්චා''තිවිස්සජ්ජෙසුං. සො භගවන්තඤ්ච භික්ඛුසඞ්ඝඤ්ච පයිරුපාසමානො නචිරස්සෙවඅනාගාමිඵලෙ පතිට්ඨාය සබ්බං බුද්ධවචනං උග්ගහෙත්වා පඤ්චසතඋපාසකපරිවාරො අහොසි.භගවා ච නං එතදග්ගෙ නිද්දිසි – ''එතදග්ගං, භික්ඛවෙ, මම සාවකානං උපාසකානං චතූහිසඞ්ගහවත්ථූහි පරිසං සඞ්ගණ්හන්තානං යදිදං හත්ථකො ආළවකො''ති (අ. නි. 1.251). ද්වාදසමං.

ආළවකසුත්තවණ්ණනා(ටීකා)

246. **ආළවියන්ති**ඉත්ථිලිඞ්ගවසෙන තං රට්ඨම්පි නගරම්පි වුච්චති. රට්ඨෙඅධිප්පෙතෙපි න එත්ථ බහුවචනං තථාරූළ්හියා අභාවතො.**තස්සභවනන්ති** තස්ස ආළවකස්ස යක්ඛස්ස භවනං.**තත්ථාති**ආළවකස්ස භවනෙ. ''අථ ඛො ආළවකො යක්ඛො යෙන භගවා තෙනුපසඞ්කමී''ති**එත්ථ**තස්මිං පාඨපදෙසෙ.**අයමනුපුබ්බිකථාති** අයං ඉදානි වුච්චමානා අනුපුබ්බතො ආගතා කථා.ආළවියා ඉස්සරොති ආළවො, **ආළවකොති** චරාජාවුත්තො. කදාචි චොරපටිබාහනත්ථං, කදාචි උස්සාහසත්තිවිභාවනවසෙන පටිරාජනිසෙධනත්ථං, කදාචි ලක්ඛයොග්‍යවිනියොගවසෙන බ්‍යායාමකරණත්ථඤ්ච. මිගානං වනනතො වසනතො වානතො වා ''මිගවා''ති ලද්ධසමඤ්ඤං**මිගවං. තස්සෙවාති** රඤ්ඤො එව.**මිගොති** එකො එණිමිගො.**තියොජනන්ති**අච්චන්තසංයොගෙ උපයොගවචනං.**උදකං විය පවිසිත්වා ඨිතන්ති**යථා පරිස්සමප්පත්තො උදකං පවිසිත්වා ඨිතො නිරස්සාසො හොති, එවං විය ඨිතං.**මූලන්ති** සමීපං. යක්ඛං දිස්වාව රඤ්ඤො භයං ඡම්භිතත්තංඌරුත්ථම්භං අහොසි, තස්මා රාජා පලායිතුං නාසක්ඛි. තෙන වුත්තං**''ඛාදිතුං උපගතො''**ති. අථ රාජා ද්විධා ඡින්නං මිගං දත්වාඅත්තානං මොචෙතුකාමො අහොසි. යක්ඛො ''නනු මම හත්ථගතකාලතො පට්ඨාය මිගොපි මමසන්තකො, තත්ථ කින්නාම තෙ කෙරාටියමිදං දත්වා අත්තනො මොචන''න්ති රාජානං නමුඤ්චි. අථ රාජා තස්ස තාදිසං පටිඤ්ඤාතං අකාසි. තෙන වුත්තං**''රාජා තෙන සද්ධි''**න්තිආදි.**භවනංඅනුපගතන්ති** ඉදං මම භවනං අනුපගතං.**අනනුඤ්ඤාතන්ති**උපගතෙන සාමිභූතෙන අනනුඤ්ඤාතඤ්ච. එතෙන උපගතං තං, ඉදානි තාදිසෙන අනුඤ්ඤාතඤ්චඛාදිතුං ලභාමීති දස්සෙති.

මච්චුපථෙති මච්චුගොචරෙ. ආසන්නමරණතායඑවමාහංසු.

තං ආළවකකුමාරං ආදාය පක්කමිංසූති යොජනා. තස්ස රඤ්ඤො මහෙසීආළවකකුමාරස්ස මාතාති වුත්තා. දෙවිසහස්සානං විප්පලපන්තීනන්ති වචනංපරිණාමෙතබ්බං.

දෙසනාපරියොසානෙති යක්ඛං දමෙත්වාපච්චාගන්ත්වා නගරද්වාරසමීපෙ රුක්ඛමූලෙ නිසින්නෙන භගවතා සරාජිකාය මහතියාපරිසාය දෙසිතදෙසනාය පරියොසානෙ.**සො**ති භගවා.**භවනෙ එවා**ති විමානෙ එව.**භගවාපි පස්සති**පකතිචක්ඛුනාව නිග්‍රොධස්ස උපරි නිබ්බත්තත්තා.

තත්‍රාති තස්මිං ''රොසෙතුකාමතායා''තිවචනෙ.**තෙසන්**ති සාතාගිරිහෙමවතානං.කාලදීපදෙසකුලජනෙත්තිආයුප්පමාණවිසයං**පඤ්චමහාවිලොකිතං.** **''සීතං බ්‍යපගතං හොති, උණ්හඤ්ච උපසම්මති''**තිආදිනා (බු. වං. 2.83) ආගතානි**ද්වත්තිංස පුබ්බනිමිත්තානි**. කටිප්පදෙසවත්ථිකොසකණ්ණතො**තිධා. සද්දො**ති ආළවකස්ස උග්ඝොසිතසද්දො.

ඉමිනාපසඞ්ගෙන සකලජම්බුදීපං බ්‍යාපෙත්වාපවත්තෙ අපරෙපි තයො සද්දෙ යථා එතෙ, එවං ආළවකස්ස උග්ඝොසිතසද්දොපීති දස්සෙතුං**''චත්තාරො''**තිආදි වුත්තං.**ඔසක්කන්තෙ**ති පරිහායමානෙ.

චුණ්ණෙන්තාති චුණ්ණෙතුං සමත්ථතංසන්ධාය වුත්තං, න පන චුණ්ණනවසෙන වුත්තං.

තෙනාහ**''මාකස්සචී''**තිආදි.**උස්සාවබින්දුමත්තම්පී**තිඋස්සාවපතනමත්තම්පි.**ඛුරප්පං**සල්ලං.

සෙට්ඨානීති අජෙය්‍යොන අප්පටිහතභාවෙනඋත්තමානි.**දුස්සාවුධන්**ති ආවුධකිච්චකරං උත්තරියංදුස්සං. ඉමානි කිර සක්කාදීනං පුඤ්ඤානුභාවෙන නිබ්බත්තානි අප්පටිහතප්පභාවානිපටිපක්ඛවිධමනයුත්තානි අවජ්ඣානි ආවුධානි. තෙනාහ**''යදිහී''**තිආදි.

අසනිවිචක්කං වියාති අසනිමණ්ඩලංවිය.

පිත්තන්ති අලගද්දපිත්තං.**භින්දෙය්‍යා**ති ආසිඤ්චෙය්‍ය.**සුඛ**න්තිසුකරං.**මුදුභූතචිත්තවවත්ථානකරණත්ථ**න්ති මුදුභූතං අත්තනොචිත්තෙ වවත්ථානස්ස කරණත්ථං.

එවං වුත්තෙති ''න ඛ්වාහ''න්ති එවංවුත්තෙ. භගවතො සාසනෙ ඨිතෙ පයිරුපාසිත්වා උග්ගහිතං භගවන්තං පයිරුපාසිත්වාඋග්ගහිතමෙව නාමාති ආහ**''කස්සපං...පෙ... උග්ගහෙසු''**න්ති.**පුට්ඨපඤ්හා**ති සම්මාසම්බුද්ධෙන පුට්ඨපඤ්හා. යස්මාබුද්ධවිසයෙ පුට්ඨපඤ්හා, තස්මා බුද්ධවිසයාව හොන්ති.

පටිසෙධෙත්වාති වාචායඅසක්කුණෙය්‍යාභාවෙනෙව පටිසෙධෙත්වා. ''යදාකඞ්ඛසී''ති පදසන්ධිවසෙන නිද්දෙසොති ආහ**''යදි ආකඞ්ඛසී''**ති. තෙන තුය්හං පුච්ඡං තාව සුත්වාවිස්සජ්ජෙස්සන්ති දස්සෙති. තෙනාහ**''න මෙ''**තිආදි.දුතියවිකප්පෙද-කාරො පදසන්ධිකරොති ආහ**''යං ආකඞ්ඛසී''**ති. ''පුච්ඡ, ආවුසො, සුත්වා ජානිස්සාමී''තිඅවත්වා සබ්බඤ්ඤුබුද්ධස්ස අනියමෙත්වා වචනං සබ්බවිසයං හොතීති ආහ**''සබ්බං තෙ''**තිආදි.

කිංසූති එත්ථ**කි**න්ති පුච්ඡායං, **සූ**ති සංසයෙ, කිං නුති අත්ථො? **ඉධා**තිඉමස්මිං ලොකෙ.**තස්මා විත්ත**න්ති යස්මා විත්තිකරණතොවිත්තං.**සුකත**න්ති සුට්ඨු සක්කච්චං කතං.**සුඛ**න්ති ඉට්ඨඵලං. තත්ථ යං පධානං, තං දස්සෙතුං**''කායිකචෙතසිකං සාත''**න්තිආදි වුත්තං. නිස්සන්දඵලඤ්හිතග්ගහණෙන ගහිතමෙවහොති.**අප්පෙතී**තිපාපෙති. අතිසයත්ථජොතනො තර-සද්දොති ආහ**''අතිසයෙන සාදූ''**ති.රසසඤ්ඤිතාය ඉට්ඨානං රාගාදිධම්මානං.**කෙන පකාරෙනා**තිකථං-සද්දස්ස අත්ථමාහ.**කථංජීවි**න්ති යදිසමාසපදමෙතං, ''කථ''න්ති සානුනාසිකා කතාති ආහ**''ගාථාබන්ධසුඛත්ථ''**න්තිආදි.

සද්ධීධ විත්තන්ති එකදෙසෙනසමුදායදස්සනං සමුද්දපබ්බතනිදස්සනං විය.**ඉති**-සද්දොආදිඅත්ථො දට්ඨබ්බො. ''විත්තිකරණතො විත්ත''න්ති වුත්තමත්ථං සන්ධායහෙතූපමාහි යොජෙත්වා දස්සෙතුං**''යථා හී''**තිආදි වුත්තං.තෙන සුඛාවහනතො, දුක්ඛපටිබාහනතො, දාලිද්දියූපසමනතො, රතනපටිලාභහෙතුතො, ලොකසන්තතිආවහනතො ච සද්ධා විත්තං යථා තං හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනි. තෙනාහ**''එව''**න්තිආදි. නනු චෙතනා සම්මාදිට්ඨිආදයො ච සාතිසයං විපාකසුඛංආවහන්ති, තං කථං සද්ධා ආවහතීති? සද්ධාධුරභාවසභාවතො. තෙනාහ**''සද්ධාධුරෙන පටිපන්නාන''**න්ති. තස්ස ච සෙසපදෙසුපියොජෙතබ්බං.

ඉදානි යං හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදි සද්ධාවිත්තස්ස ඔපම්මං, තං හීනං, සද්ධාවිත්තමෙව උත්තමන්ති පාළියං සෙට්ඨග්ගහණං කතන්ති දස්සෙතුං**''යස්මා පනා''**තිආදි වුත්තං.

පරලොකං ගතං අනුගච්ඡතීතිඅනුගාමිකං. අඤ්ඤෙහි න සාධාරණන්තිඅනඤ්ඤසාධාරණං. **සබ්බසම්පත්තිහෙතූ**ති සබ්බාසං සීලසම්පදාදීනංලොකියලොකුත්තරානං සම්පත්තීනං හෙතු.**අනත්ථාය හොති**අනුපායපටිපත්තිතො.**තස්මා**අනුගාමිකත්තා.අනඤ්ඤසාධාරණත්තා සබ්බසම්පත්තිහෙතුභාවතො හිරඤ්ඤාදිවිත්තනිදානත්තා ච**සද්ධාවිත්තමෙව සෙට්ඨං.** උක්කට්ඨපරිච්ඡෙදදෙසනා යථා ''සත්ථාදෙවමනුස්සාන''න්ති.

''දසකුසලධම්මො''ති ඉමිනා එකච්චානංයෙවදානාදිධම්මානං සඞ්ගහො, න සබ්බෙසන්ති අසඞ්ගහිතසඞ්ගණ්හනත්ථං**''දානසීලභාවනාධම්මො වා''**ති වුත්තං.**''සුඛ''**න්ති තිවිධස්සපි සුඛස්ස සාධාරණග්ගහණමෙතන්ති තංසවිසෙසලද්ධං පුග්ගලවසෙන දස්සෙන්තො**''සොණසෙට්ඨී...පෙ.... ආවහතී''**ති ආහ. යො සො පදුමවතියා දෙවියා පුත්තො මහාපදුමො නාම රාජාදිබ්බසුඛසදිසං රජ්ජසුඛමනුභවිත්වා පබ්ඡා පච්චෙකබුද්ධො හුත්වානිබ්බානසුඛමනුභවි, තං නිදස්සනභාවෙන ගහෙත්වා ආහ**''මහාපදුමාදීනංවිය නිබ්බානසුඛඤ්ච ආවහතී''**ති.

අත්ථුද්ධාරනයෙනසච්චසද්දං සංවණ්ණෙන්තො**''අනෙකෙසු අත්ථෙසුදිස්සතී''**ති ආහ.**වාචාසච්චෙ**දිස්සති සච්චසද්දො ''භණෙ''ති වුත්තත්තාති අධිප්පායො.**විරතිසච්චෙ**දිස්සති.වෙරමණීසු හි පතිට්ඨිතා සමණබ්‍රාහ්මණා**''සච්චෙ ඨිතා''**තිවුච්චන්ති. අත්තාකාරම්පි වත්ථුං ඉදමෙව සච්චං මොඝමඤ්ඤන්ති පවත්තියාකාරංඋපාදාය දිට්ඨි එව සච්චන්ති දිට්ඨිසච්චං, තස්මිං**දිට්ඨිසච්චෙ**දිස්සතීති යොජනා.**බ්‍රාහ්මණසච්චානී**ති පරමත්ථබ්‍රහ්මානං සච්චානි, යානි ''සබ්බෙපාණා අවජ්ඣා, සබ්බෙ කාමා අනිච්චා, සබ්බෙ භවා අනිච්චා, නාහං ක්වචනි කස්සචිකිඤ්චනතස්මි''න්තිආදිනා (අ. නි. 4.185) චතුක්කනිපාතෙ ආගතානි. පරමත්ථභූතංසච්චං නිබ්බානං.**අබ්භන්තරං කත්වා**ති අන්තොගධමෙවකත්වා, තෙහි සද්ධින්ති අත්ථො පරමත්ථසච්චානම්පි සාදුතරත්තා.**යස්සානුභාවෙනා**ති යස්ස වාචාසච්චස්ස ආනුභාවෙන.

උදකම්හි ධාවතීති උදකපිට්ඨියංඅභිජ්ජමානායං පථවියා විය ධාවති ගච්ඡති මහාකප්පිනරාජා විය.**විසම්පි සච්චෙන හනන්ති පණ්ඩිතා**ති කණ්හදීපායනාදයො විය.**සච්චෙනා**ති මච්ඡජාතකෙ බොධිසත්තස්ස විය සච්චෙනදෙවො **ථනයං පවස්සති.**

සච්චෙ ඨිතාති විරතිසච්චෙ වාචාසච්චෙ ච ඨිතාතයොපි බොධිසත්තා.**නිබ්බුති**න්ති නිබ්බානං පත්ථයන්ති.**සාදුතර**න්ති සාතතරං ඉට්ඨතරවිපාකදානතො.

රසානන්ති නිද්ධාරණත්ථෙ සාමිවචනං.නිද්ධාරණඤ්ච කොචි කුතොචි කෙනචි ඉමන්ති කස්සචි වචනං න සාධෙතීති දස්සෙන්තො**''යෙ ඉමෙ''**තිආදිමාහ. තෙන හි නිබ්බානං රසසමුදායතොසාදුතරතාවිසෙසෙන නිද්ධාරීයති. තත්ථ යෙ ඉමෙ වුච්චන්තීති යොජනා.**සායනීයධම්මා**ති ජිව්හාය සායිතබ්බා ධම්මා. රසායතනං රසොති ආහ**''මූලරසො ඛන්ධරසො''**තිආදි.**ඵලරස**න්ති ඵලස්ස රසං, ඵලං පීළෙත්වා තාපෙත්වා ගහෙතබ්බරසන්තිඅත්ථො.**අරසරූපො**ති ආචාරරහිතසභාවො. රූපස්ස අස්සාදනවසෙනඋප්පජ්ජනකසුඛධම්මා**රූපරසා.** එස නයො**සද්දරසා**දීසු.**සද්දරසො**තිබ්‍යඤ්ජනසම්භූතො රසො.**විමුත්තිරසො**තිවිමුත්තිසම්පත්තිකො රසො.**අත්ථරසො**ති අත්ථස්සපටිවිජ්ඣනවසෙන උප්පජ්ජනකසුඛං අත්ථරසො, තථා**ධම්මරසොවෙදිතබ්බො. රූපාචාරා**තිආදීසු රසග්ගහණෙන ඵලරසං වදති. සො හි ඵලස්ස රූපො ච, රසිතබ්බතො ආසාදෙතබ්බතො රසො චාති**''රූපරසො''**ති වුච්චති.**ආචාරොපන** සාමග්ගීරසහෙතුතාය**''රසො''**ති වුත්තො.**සච්චං හවෙ**ති එත්ථ**හවෙ**ති එකංසත්ථෙ නිපාතො, එකංසත්ථො ච අවධාරණමෙවාති ආහ**''සච්චමෙව සාදුතර''**න්තිආදි.**සරීරමුපබ්‍රූහෙන්ති,**න චිත්තං. නනු ච සුඛුප්පත්තිපයොජනත්තාචිත්තම්පි උපබ්‍රූහෙන්තීති? න, සුඛස්ස සරීරබ්‍රූහනං පටිච්ච උප්පන්නත්තා.**විරතිසච්චවාචා**ති සච්චවිසෙසෙන සම්පජ්ජනං වදති.**චිත්තමුපබ්‍රූහෙති**පදාලිකාය විරතිවාචාය සච්චරසෙ සතිසමථවිපස්සනාදීහිචිත්තපරිබ්‍රූහනස්ස සම්භවතොමග්ගඵලානිසංසං ගණ්හාති.**අසංකිලෙසිකඤ්ච සුඛමාවහති**විවට්ටසන්නිස්සිතත්තා.**විමුත්තිරසො**ති ඵලසුඛං වදතිනිබ්බානසුඛම්පි වා.**පරමත්ථසච්චරසො**නාම නිබ්බානරසො. තථාහි තං ''අච්චුතිරසං අස්සාසකරණරස''න්තිපි වුච්චති. තෙන**පරිභාවිතත්තා**ති විමුත්තිරසස්ස සාදුතරභාවදස්සනත්ථං. එවංසන්තෙපි ''විමුත්තිරසපරිභාවිතත්තා''ති එතෙන කාමං විමුත්තිරසො වාපරමත්ථසච්චරසො වා සාදුතරරසාති දස්සෙති.**තදධිගමූපායභූත**න්ති තස්ස පරමත්ථසච්චස්ස අධිගමූපායභූතං.**අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්චා**ති ඵලඤ්ච කාරණඤ්ච නිස්සාය පවත්තිතොඅත්ථරසා ධම්මරසා ච සාදූ, තතොපි පරමත්ථසච්චමෙව සාදුරසන්ති අධිප්පායො.

ලොකුත්තරං ලොකියඤ්ච අත්ථං අජානන්තොඅන්ධො,ලොකියත්ථමෙව ජානන්තොඑකචක්ඛු,උභයං ජානන්තොද්විචක්ඛු. පරහිතං අත්තහිතඤ්ච අජානන්තොඅන්ධො,අත්තහිතමෙව ජානන්තොඑකචක්ඛු,උභයත්ථං ජානන්තොද්විචක්ඛු. සො ද්විචක්ඛුපුග්ගලොපඤ්ඤාජීවී. තං පනගහට්ඨපබ්බජිතවසෙන විභජිත්වා දස්සෙතුං"ගහට්ඨොවා"තිආදි වුත්තං. ගහට්ඨපටිපදං ආරාධෙත්වා වාති යොජනා.ආරාධෙත්වාති ච සාධෙත්වාති අත්ථො.

පුරිමනයෙනෙවාතිකස්සපසම්මාසම්බුද්ධවිස්සජ්ජිතනයෙනෙව.කිඤ්චාපීතිඅනුජානන සන්දස්සනත්ථෙ නිපාතො. කිං අනුජානාතීති? ගාථාය චතූහි පදෙහි වුත්තෙසුඅත්ථෙසු එකස්ස අත්ථස්ස සිද්ධියං ඉතරෙසම්පි සිද්ධිං අනුජානාති. තෙනාහ"යො චතුබ්බිධමොසං...පෙ.... පරිසුජ්ඣතී"ති. කිං සන්දස්සෙතීති? යෙසං පාපධම්මානං බලවභාවෙන ඔඝතරණාදි න සිජ්ඣති, තෙසං පටිපක්ඛානං නිස්සන්දෙහවසෙනසන්දස්සනං. තෙනාහ"එවං සන්තෙපී"තිආදි.ඔඝතරණන්ති ඔඝතරණපටිපත්තිං.අසද්දහන්තොති එවං පටිපජ්ජන්තොඉමායපටිපත්තියා ඔඝං තරතීති න සද්දහන්තො.න පක්ඛන්දතීතිපක්ඛන්දනලක්ඛණාය සද්ධාය න උග්ඝාටියතීති න ඔතරති.චිත්තවොස්සග්ගෙනාති යථාකාමාචාරවසෙන චිත්තස්ස වොස්සජ්ජනෙන.පමත්තොපමාදං ආපන්නො.තත්ථෙවාතිකාමෙසු එව.විසත්තත්තාලග්ගත්තා.වොකිණ්ණොති විසෙවිතො.තස්මාතිවුත්තස්ස චතුබ්බිධස්සපි අත්ථස්ස හෙතුභාවෙන පච්චාමසනං.තප්පටිපක්ඛන්ති අස්සද්ධියාදීනං පටිපක්ඛං සද්ධාදීනංඔකාසත්තා.

එතායාති ගාථායං ඉමිනා පදෙනාතිසම්බන්ධො. සප්පුරිසසංසෙවො සද්ධම්මස්සවනං යොනිසොමනසිකාරොධම්මානුධම්මපටිපත්තීති ඉමෙසං සොතාපත්තිමග්ගාධිගමස්ස අඞ්ගානං ආසන්නකාරණංසද්ධින්ද්‍රියන්ති ආහ"සොතාපත්තියඞ්ගපදට්ඨානංසද්ධින්ද්‍රිය"න්ති. වුත්තඤ්හෙතං – ''සද්ධාජාතො උපසඞ්කමති, උපසඞ්කමන්තො පයිරුපාසති, පයිරුපාසන්තො සොතං ඔදහති, ඔහිතසොතොධම්මං සුණාතී''තිආදි (ම. නි. 2.183, 432). දිට්ඨොඝං තරති එතෙනාතිදිට්ඨොඝතරණං,දිට්ඨොඝස්ස තරණං. කාමඤ්චෙත්ථ ''තරති ඔඝ''න්තිවුත්තං, වත්තමානසමීපෙපි පන වත්තමානං විය වොහරණං යුත්තං දිට්ඨොඝස්සතිණ්ණභාවස්ස එකන්තිකත්තාති"සොතාපන්නඤ්ච පකාසෙතී"තිවුත්තං. එස නයො සෙසෙසුපි.

දිට්ඨිවිචිකිච්ඡාදිපටිපත්තන්තරායකරානං පාපධම්මානංසමුච්ඡින්නත්තාසොතාපන්නො...පෙ.... අප්පමාදෙන සමන්නාගතො. ''සොතාපත්ති...පෙ.... තරතී''ති එත්තකෙ වුත්තෙ සකිදෙව ඉමස්ස ලොකස්සආගමනම්පි ගහිතං සියාති තන්නිවත්තනත්ථං''ආරාධෙත්වා...පෙ.... අවසෙස''න්ති වුත්තං. නනු ''අවසෙස''න්ති වුත්තත්තා සොතාපත්තිමග්ගෙනඅතිණ්ණං අනවසෙසං භවොඝවත්ථු ගහිතමෙව සියාති? න, උපරි ද්වීහි මග්ගෙහි තරිතබ්බානංතෙසං පරතො ද්වින්නං පහානවසෙන වුච්චමානත්තා. අපවාදවිසයම්පි පරිහරති – ''එවං එසාචොදනා අත්තනො විසයෙ න පතිට්ඨාතී''ති. අනාදිකාලභාවත්තා කාමසඤ්ඤාය කාමොඝතරණං මහතාඑව වීරියෙන සාධෙතබ්බන්ති ආහ''වීරියෙනා''ති.තතියං මග්ගං ආරාධෙත්වා. කාමොඝස්ස වත්ථුකාමොඝවත්ථු,කාමගුණෙහි සද්ධිං සබ්බො කාමභවො.කාමොඝසඞ්ඛිතන්ති කාමොඝසඞ්ඛාතං. කාමනට්ඨෙන කාමො ච සො දුක්ඛොචාතිකාමදුක්ඛං. අස්සාදනට්ඨෙන කාමො එව සඤ්ඤාතිකාමසඤ්ඤා, සබ්බසො සමුච්ඡින්නත්තා විගතා කාමසඤ්ඤා එතිස්සාතිවිගතකාමසඤ්ඤා. සබ්බෙසං රාගාදිමලානංමූලභූතත්තා සත්තසන්තානස්ස විසෙසතො මලීනසභාවාපාදනතො පරමං උක්කංසගතං මලන්තිපරමමලං,අවිජ්ජා. තෙනාහ භගවා – ''අවිජ්ජාපරමං මල''න්ති (ධ. ප. 243).

පඤ්ඤාපදං ගහෙත්වාති යථාවුත්තංපඤ්ඤාපදං හදයෙ ඨපෙත්වා. තප්පසඞ්ගෙන අත්තනො පටිභානෙන සබ්බෙහි වියඋග්ගහිතනියාමෙන.**සබ්බත්ථෙවා**ති පඤ්චසුපි ඨානෙසු.**අත්ථයුත්තිපුච්ඡා**ති පඤ්ඤාදිඅත්ථසමධිගමස්ස යුත්තියාකාරණස්ස පුච්ඡා. තෙනාහ''**අයං හී**''තිආදි.**පඤ්ඤාදිඅත්ථං ඤත්වා**තිපඤ්ඤාධන-කිත්ති-මිත්ත-අභිසම්පරායසඞ්ඛාතං අත්ථං සරූපතො සච්චපටිවෙධනිප්ඵාදනෙනඤාණෙන ජානිත්වා. නනු එස ලොකුත්තරං සොතාපත්තිමග්ගඵලපඤ්ඤං තදධිගමූපායංලොකියපඤ්ඤඤ්ච අභිභවිත්වා ඨිතො, සො කස්මා තත්ථ අත්ථයුත්තිං පුච්ඡතීති? සච්චමෙතං, උපරි පන සමාධිස්ස යුත්තිං පුච්ඡිතුකාමො පඤ්ඤාය සෙට්ඨභාවතො, තස්ස චඑකදෙසෙනෙව අධිගතත්තා තමෙව ආදිං කත්වා පුච්ඡති.''**කායයුත්තියා**''තිආදි අත්ථවණ්ණනං අතිදිස්සති''**එස නයොධනාදීසූ**''ති. තත්ථාපි අත්ථයුත්තිපුච්ඡාභාවො පන ''සබ්බත්ථෙවා''ති ඉමිනාවිභාවිතොති.

සද්ධාසුස්සූසාඅප්පමාදඋට්ඨානසඞ්ඛාතෙහිචතූහිකාරණෙහි. **කායසුචරිතාදිභෙදෙන**ආජීවට්ඨමකසීලභූතෙන. සමථවිපස්සනාභූතෙනනිප්පරියායෙන බොධිපක්ඛියෙ එව ගණ්හන්තො**''අපරභාගෙ''**තිආහ. පරියායබොධිපක්ඛියා පන විසෙසතො වුට්ඨානගාමිනිවිපස්සනාකාලෙපිලබ්භන්ති.**පුබ්බභාගෙ**ති වා තරුණවිපස්සනාකාලං. තතොපුබ්බසාධනඤ්ච සන්ධාය**''අපරභාගෙ''**ති පුනාහ, තතො පරන්තිඅත්ථො.**ධම්ම**න්ති පටිපත්තිධම්මං. න සද්ධාමත්තකෙනෙවපඤ්ඤං ලභතීති යොජනා. යදි එවං කස්මා ''සද්දහානො''ති වුත්තන්ති ආහ**''යස්මා පනා''**තිආදි.**කිං වුත්තංහොතී**තිආදිනා වුත්තමෙව අත්ථං විවරති. න කෙවලං සුස්සූසාමත්තෙනපඤ්ඤාපටිලාභො, අථ ඛො අප්පමාදෙන පඤ්ඤං ලභතීති දස්සෙතුං පාළියං ''අප්පමත්තොවිචක්ඛණො''ති වුත්තන්ති තදත්ථං දස්සෙන්තො**''එව''**න්තිආදිමාහ.

ඉදානි සද්ධාදීනං පඤ්ඤාපටිලාභස්ස තංතංවිසෙසපච්චයානිනීහරිත්වා දස්සෙතුං**''එව''**න්ති වුත්තං.**සුස්සූසායා**ති සොතුකාමතාය. සා අත්ථතොඋපසඞ්කමනාදි.**පඤ්ඤාධිගමූපායන්**තිපරියත්තිධම්මමාහ. තෙනාහ**''සුණාති''**ති.**ගහිතං න පමුස්සති,**සතිඅවිප්පවාසලක්ඛණො හි අප්පමාදොති. න කෙවලංයාථාවතො ගහණකොසල්ලමෙව විචක්ඛණතා, අථ ඛො යාථාවතො පඤ්ඤාසම්පවෙධනඤ්චාති ආහ**''විත්ථාරිකං කරොතී''**ති. ඉදානි පඤ්ඤාපටිලාභහෙතුං මත්ථකංපාපෙත්වා දස්සෙතුං**''සුස්සූසාය වා''**තිආදි වුත්තං.**අත්ථමුපපරික්ඛතී**ති සුතකතානං ධම්මානංපාළිඅත්ථූපපරික්ඛාපුබ්බකං රූපාරූපවිභාගං පරමත්ථං සලක්ඛණතො සාමඤ්ඤලක්ඛණතො වඋපපරික්ඛති වීමංසති.**අනුපුබ්බෙනා**ති එවං ඤාතපරිඤ්ඤංපත්වා තීරණපරිඤ්ඤාය තතො අනුක්කමෙන තීරණපරිඤ්ඤං පහානපරිඤ්ඤඤ්ච මත්ථකංපාපෙන්තො මග්ගප්පටිපාටියා පරමත්ථසච්චභූතං නිබ්බානං සච්ඡිකරොති.

ඉමානි සද්ධාදීනි චත්තාරි කාරණානි මත්ථකං පාපෙත්වාදස්සෙන්තො ආහ**''දෙසකාලාදීනි අභාපෙත්වා''**ති. යස්මිං දෙසෙයස්මිං කාලෙ යෙ ච සහායකෙ නිස්සාය යං කිච්චං තිරෙතබ්බං, තානි දෙසකාලාදීනිඅනතික්කමිත්වා අත්තනො අභිවුඩ්ඪිං ඉච්ඡන්තෙන ''අයං නාම දෙසො, යත්ථාහං එතරහිවසාමි, අයං කාලො, ඉමෙ මිත්තා, ඉමෙ අමිත්තා, ඉමෙ ආයවයා, අහඤ්ච එදිසොජාති-කුල-පදෙස-බලභොග-

පරිවාරාදීහි, තං කිච්චං ඉදානි ආරද්ධබ්බං, ඉදානිනාරද්ධබ්බ''න්ති සබ්බං උපපරික්ඛිත්වා පටිපජ්ජිතබ්බං. එවං පටිපජ්ජන්තො හිලොකියස්ස ධනස්ස පටිරූපාධිගමූපායං කරොති නාම. ලොකුත්තරස්ස පන සීලවිසොධනාදිවසෙනවෙදිතබ්බං. වහිතබ්බභාවෙන ධුරො වියාති ධුරො, භාරො. ඉධ පන ධුරසම්පග්ගහොඋත්තරපදලොපෙන ධුරො, වීරියං. සො සාතිසයො එතස්ස අත්ථීතිධුරවා. ''උට්ඨාතා''ති පදෙන කායිකවීරියස්ස වක්ඛමානත්තා**''චෙතසිකවීරියවසෙනා''**ති විසෙසිතං.**අනික්ඛිත්තධුරො**ධොරය්හභාවතො.**තිණා භියොාන මඤ්ඤතීති** තිණං විය පරිභවන්තො අතිභුය්‍ය වත්තතීතිඅත්ථො.**ආදිනා නයෙනා**ති එත්ථආදි-සද්දෙන –

''කරං පුරිසකිච්චානි, සො සුඛා න විහායති; (දී. නි. 3.253);
''න දිවා සොප්පසීලෙන, රත්තිමුට්ඨානදෙස්සිනා;
නිච්චං මත්තෙන සොණ්ඩෙන, සක්කා ආවසිතුං ඝර''න්ති ච. (දී.නි. 3.253); –

එවමාදීනංසඞ්ගහො.**අසිථිලපරක්කමො**අනලසභාවතො.**එකමූසිකායා**තිඑකාය මතමූසිකාය.**නචිරස්සෙවා**ති චතුමාසබ්භන්තරෙයෙව.**චතුසතසහස්සසඞ්ඛං චූළන්තෙවාසී වියාති**කාකණිකඩ්ඪකහාපණ-සොළස-කහාපණ-චතුවීසති-කහාපණ-සතහරණක්කමෙන ද්වෙ සතසහස්සානි, චූළකමහාසෙට්ඨිනො ධීතුලාභවසෙන ද්වෙ සතසහස්සානීති එවං චතුසතසහස්සසඞ්ඛං ධනංඑකමූලෙන යථා චූළන්තෙවාසී වින්දි, එවං අඤ්ඤොපි පතිරූපකාරී ධුරවා උට්ඨාතාවින්දතෙ ධනං. අයඤ්ච අත්ථො චූළකසෙට්ඨිජාතකෙන දීපෙතබ්බො. වුත්තඤ්හෙතං –

''අප්පකෙනපි මෙධාවී, පාභතෙන විචක්ඛණො;
සමුට්ඨාපෙති අත්තානං, අණුං අග්ගිංව සන්ධම''න්ති. (ජා. 1.1.4);

වත්තං කත්වාති අධිට්ඨානවත්තං කත්වා. ''සච්චවාදී භූතවාදී''ති කිත්තිං පප්පොතීති යොජනා.**ඉච්ඡිතපත්ථිත**න්ති යෙහි මිත්තං ඉච්ඡති, තෙහි ඉතරං පත්ථිතං.**මිත්තානි ගන්ථතී**ති මිත්තභාවං ඝටෙති. දානස්ස පියභාවකරණතො**''දදං පියො හොතී''**ති වුත්තං. යං දානං එකන්තතොමිත්තභාවාවහං, තං දස්සෙන්තො**''දුද්දදං වා දදං තංගන්ථතී''**ති ආහ.දදන්ති ච ලක්ඛණවචනමෙතන්ති ආහ**''දානමුඛෙන වා''**තිආදි.

ආළවකස්ස අජ්ඣාසයානුරූපං**ගහට්ඨවසෙනවිස්සජ්ජෙන්තො**. සද්ධා එතස්ස අත්ථීති සද්ධො, තස්ස**සද්ධස්ස. සරමෙසිනොති** සරාවාසසඞ්ඛාතං සරං එසන්තස්ස.සරාවාසසන්නිස්සිතත්තා ''සර''න්ති කාමගුණා වුච්චන්තීති ආහ**''පඤ්ච කාමගුණෙ''**ති. ''එතෙ චතුරො ධම්මා''තිආදිනා ගහිතාඅනන්තරගාථාය වුත්තධම්මා එවාති දස්සෙන්තො**''වුත්තප්පකාරංසච්ච''**න්තිආදිමාහ. තත්ථ ''ඉමෙ කුසලා, ඉමෙ අකුසලා''තිආදිනා තෙ අත්ථෙයාථාවතො ධාරණතො උපධාරණතො**ධම්මො. සඤ්ඤා** චිත්තචෙතසිකානංධාරණං, අවිච්ඡෙදතො සන්ධාරණතො කුසලසන්තානං ධාරෙතීති**ධිති,**වීරියං. චජති එතෙනාති**චාගො,**දානං.පච්චයවෙකල්ලතො ඵලුප්පාදනසමත්ථතාවසෙන**සන්ති**.

අඤ්ඤෙපීති ඉතො යථාවුත්තධම්මසමුදායතොඅඤ්ඤෙපි ධම්මා යදි සන්ති, තෙ ධම්මෙ පුච්ඡස්සූති. කිලෙසෙ, කායවාචාදිකෙ වාදමෙතීති**දමො,** පඤ්ඤා. උට්ඨහතිඋස්සහති එතෙනාති**උට්ඨානං,**වීරියං.**ඵත්ථාති** එතිස්සා පුච්ඡාය.**සද්ධින්**තිසඞ්ඛෙපතො භාවත්ථපදානං බන්ධනෙන සහ.**එකමෙකං පදන්**තිපඤ්ඤාදිකමෙකෙකං පදං. ''පඤ්ඤා ඉමස්මිං ඨානෙ පඤ්ඤාති ධම්මොති ච ආගතා''තිආදිනාපඤ්ඤාදිඅත්ථස්ස උද්ධරණං**අත්ථුද්ධාරො**. තස්ස තස්සඅත්ථස්ස ''පඤ්ඤා පජානනා''තිආදිනා (ධ. ස. 16) වෙවචනපදානං උද්ධරණං**පදුද්ධාරො.** පජානාතීති පඤ්ඤා, ධාරෙතීති ධම්මො, දමෙතීති දමොතිඑවං පදස්ස කථනං**පදවණ්ණනා.**

අජ්ජාති වා එතරහි.**යථාවුත්තෙන පකාරෙනාති** ''සද්දහානො අරහත''න්තිආදිනාවුත්තප්පකාරෙන. සච්චසම්පටිවෙධාවගහණං වා යථාවුත්තෙන පකාරෙන දිට්ඨසච්චතායඉධලොකපරලොකත්ථං යාථාවතො ජානන්තො. එවඤ්ච යක්ඛො සත්ථු දෙසනානුභාවසිද්ධං පඤ්හංපුච්ඡනෙන අත්තනො පටිලාභසම්පත්තිං විභාවෙන්තො ''කථංසු ලහතෙපඤ්ඤ''න්තිආදිමාහාති ආචරියා.**සම්පරායිකොති** එත්ථච-සද්දො ලුත්තනිද්දිට්ඨො, තෙන ''දිට්ඨධම්මිකො වා''තිඅයමත්ථො වුත්තො එවාති දස්සෙන්තො**''යො අත්ථො...පෙ.... දස්සෙතී''**ති ආහ. අරීයති ඵලං එතස්මාති**අත්ථො,**කාරණං.**විචක්ඛණෙ**සපයොජනතාය.

තස්ස ඤාණස්සාති තස්ස අත්ථස්සආවිභාවනස්ස ඤාණස්ස. ගුණවිසෙසෙහි ච සදිසස්සපි අඤ්ඤස්ස අභාවතොඅ**ග්ගදක්ඛිණෙය්‍යො බුද්ධො**භගවා. තෙනාහ –

''නයිමස්මිං ලොකෙ පරස්මිං වා පන,
බුද්ධෙන සෙට්ඨොව සමොව විජ්ජති;
ආහුනෙය්‍යානං පරමාහුතිං ගතො,
පුඤ්ඤත්ථිකානං විපුලඵලෙසින''න්ති. (වි. ව. 1047);

සහිතපටිපත්තින්ති පඤ්ඤාසඞ්ගාහිකංඅත්තනො පටිපත්තිං. සුන්දරා බොධි සුබොධි, බුද්ධස්ස සුබොධි බුද්ධසුබොධි, සා එවබු**ද්ධසුබොධිතා**. ධම්මස්සවනත්ථං සන්නිපතිතදෙවතාහි**සඞ්ඝුට්ඨසාධුකාරසද්දුට්ඨානඤ්ච**.

සතපුඤ්ඤලක්ඛණන්තිසතසහස්සකප්පෙ පුඤ්ඤසම්භාරස්ස කතත්තා තෙසං පුඤ්ඤානං වසෙනසතපුඤ්ඤලක්ඛණං අනෙකපුඤ්ඤනිබ්බත්තලක්ඛණං. අභිනන්දියතාය සබ්බෙහි අඞ්ගෙහිසමුපෙතං සමන්නාගතං. කතපුඤ්ඤභාවං බ්‍යඤ්ජෙන්තීති බ්‍යඤ්ජනානි, අඞ්ගපච්චඞ්ගානි. තෙසං පරිපුණ්ණත්තා**පරිපුණ්ණබ්‍යඤ්ජනං. තං යක්ඛො...පෙ.... පූරෙසී**ති ගාථාපූරණත්ථමෙව හිභගවා තථාරූපානි අකාසි.**අබ්‍යාධිතා**ති අරොගා. ''අබ්‍යථිතා''තිකෙචි පඨන්ති, සයසන්තාසරහිතාති අත්ථො.

''හත්ථයො''ති වත්තබ්බෙ**''හත්ථකො''**තිවුත්තං.**ආළවිනගර**න්ති ආළවිනගරවාසිනො වදති. භවති හිතත්‍රුට්ඨතාය තං-සද්දො යථා ''ගාමො ආගතො, මඤ්චා උක්කුට්ඨිං කරොන්තී''ති.**එකකොලාහලෙන**වත්තමානෙන.

සම්පිණ්ඩිත්වාති සන්නිපතිත්වා. කාමංසම්භාරො තෙන කතොති නත්ථි, යුද්ධත්ථං පන බහුසො උස්සාහස්ස කතත්තා**''යුද්ධමාදිං කත්වා''**ති වුත්තං.**තමෙවආළවකසුත්තං කථෙසි**තස්සාඑවදෙසනායසන්නිපතිතපරිසාය සප්පායත්තා. තෙනාහ**''කථාපරි...පෙ.... අහොසී''**ති.**චතූහි වත්ථූහී**ති චතූහි සඞ්ගහවත්ථූහි.**පරිස**න්ති අත්තනො පරිසං.**''ඉතරඤ්චා''**තිපි වදන්ති.

ආළවකසුත්තවණ්ණනා නිට්ඨිතා.